

KOMENTARZ do spraw o podział majątku wspólnego małżonków

Krystyna Skiepmo

redakcja

Jacek Ignaczewski

4. wydanie

KOMENTARZ do spraw o podział majątku wspólnego małżonków

Krystyna Skiepmo

redakcja

Jacek Ignaczewski

4. wydanie

Stan prawny na 19 września 2021 r.

Wydawca
Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący
Joanna Tchorek

Opracowanie redakcyjne
JustLuk

Projekt okładek serii
Wojtek Kwiecień-Janikowski, Przemek Dębowski

prawolubni

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujemy prawo i własność
Więcej na www.legalnakultura.pl
Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2021

ISBN 978-83-8246-689-8
4. wydanie

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 19
e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Na wokandzie

Rozdział	Sprawa	Strona	Sędzia referent
I	Rodzaje postępowań sądowych, w ramach których możliwe jest dokonanie podziału majątku wspólnego – uwagi ogólne	39	Krystyna Skiepmo
II	Sądowy podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami	48	Krystyna Skiepmo

Spis treści

Wykaz skrótów	15
Słowo wstępne	19
Wprowadzenie	21
CZĘŚĆ PIERWSZA. Umowny podział majątku wspólnego	31
CZĘŚĆ DRUGA. Sądowy podział majątku wspólnego	37
Rozdział I. Rodzaje postępowań sądowych, w ramach których możliwe jest dokonanie podziału majątku wspólnego	
– uwagi ogólne	39
1. Postępowanie o podział majątku wspólnego (art. 566 i 567 k.p.c.) ...	39
2. Postępowanie o dział spadku bądź zniesienie współwłasności (art. 689 k.p.c.)	39
3. Postępowanie o rozwód, separację lub unieważnienie małżeństwa (art. 58 § 3, art. 61 ³ § 1 i art. 21 k.r.o.)	40
4. Zawezwanie do próby ugodowej (art. 185 § 1 k.p.c.)	41
5. Zapis na sąd polubowny (art. 1157 k.p.c.)	47
Rozdział II. Sądowy podział majątku wspólnego dokonywany w trybie postępowania nieprocesowego	48
1. Uwagi ogólne	48
2. Właściwość sądu	49
3. Podmioty uprawnione do złożenia wniosku	51
4. Uczestnicy postępowania o podział majątku wspólnego	53
5. Wymogi formalne wniosku o podział majątku wspólnego	58
Wzór wniosku o podział majątku wspólnego	62

Rozdział III. Postępowanie w sprawie o podział majątku wspólnego . . .	66
1. Uwagi ogólne	66
2. Ustalanie składu i wartości majątku wspólnego	84
2.1. Uwagi ogólne	84
2.2. Składniki majątku wspólnego	110
2.2.1. Uwagi ogólne	110
2.2.2. Przykładowe składniki majątku wspólnego	122
2.2.2.1. Wynagrodzenie za pracę i dochody z innej działalności zarobkowej każdego z małżonków	122
2.2.2.2. Dochody z majątku wspólnego i z majątku osobistego każdego z małżonków	124
2.2.2.3. Środki zgromadzone na rachunku otwartego lub pracowniczego funduszu emerytalnego każdego z małżonków	127
2.2.2.4. Kwoty składek zewidencjonowanych na subkoncie prowadzonym przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych, o którym mowa w art. 40a u.s.u.s.	132
2.2.2.5. Spółdzielcze prawo do lokalu	139
2.2.2.6. Prawo własności domu	147
2.2.2.7. Prawo najmu	149
2.2.2.8. Ekspektatywa	154
2.2.2.9. Przedmioty uzyskane z przestępstwa	158
2.2.2.10. Gospodarstwo rolne przekazane następcy	160
2.2.2.11. Nieruchomość nabyta na podstawie art. 1 ust. 1 u.u.w.	170
2.2.2.12. Rzeczy nabyte przez zasiedzenie	174
2.2.2.13. Akcje pracownicze	179
2.2.2.14. Akcje i udziały w spółkach	183
2.2.2.15. Wkład do spółki ze środków z majątku wspólnego	191
2.2.2.16. Składniki majątkowe, których skuteczność nabycia zależy od dodatkowych wymogów	194
2.2.2.17. Posiadanie	197
2.2.2.18. Przynależność poszczególnych składników do majątku wspólnego a oświadczenia małżonków zawarte w umowie ich nabycia	197
2.2.2.19. Przedmioty zwykłego urządzenia domowego	202

2.2.2.20.	Przynależność składników majątkowych przesuniętych wolą małżonków z majątku wspólnego do majątku osobistego jednego z nich	204
2.2.2.21.	Roszczenie z art. 231 k.c. – budowa na cudzym gruncie	209
2.2.2.22.	Wierzytelności i inne prawa majątkowe (prawo do kwatery stałej, odprawy mieszkaniowej, prawa wynikające z umowy leasingu, renowa przedsiębiorstwa – <i>goodwill</i> – i inne)	211
2.2.3.	Przedmioty majątkowe wchodzące w skład majątku osobistego małżonka	228
2.2.3.1.	Uwagi ogólne	228
2.2.3.2.	Przedmioty majątkowe nabyte przed powstaniem wspólności ustawowej (art. 33 pkt 1 k.r.o.)	231
2.2.3.3.	Przedmioty majątkowe nabyte przez dziedziczenie, zapis lub darowiznę, chyba że spadkodawca lub darczyńca inaczej postanowił (art. 33 pkt 2 k.r.o.)	231
2.2.3.4.	Prawa majątkowe wynikające ze wspólności łącznej podlegającej odrębnym przepisom (art. 33 pkt 3 k.r.o.)	237
2.2.3.5.	Przedmioty majątkowe służące wyłącznie do zaspokajania osobistych potrzeb jednego z małżonków (art. 33 pkt 4 k.r.o.)	241
2.2.3.6.	Prawa niezbywalne, które mogą przysługiwać tylko jednej osobie (art. 33 pkt 5 k.r.o.)	243
2.2.3.7.	Przedmioty uzyskane z tytułu odszkodowania za uszkodzenie ciała lub wywołanie rozstroju zdrowia albo z tytułu zadośćuczynienia za doznaną krzywdę (art. 33 pkt 6 k.r.o.)	245
2.2.3.8.	Wierzytelności z tytułu wynagrodzenia za pracę lub z tytułu innej działalności zarobkowej jednego z małżonków (art. 33 pkt 7 k.r.o.)	249
2.2.3.9.	Przedmioty majątkowe uzyskane z tytułu nagrody za osobiste osiągnięcia jednego z małżonków (art. 33 pkt 8 k.r.o.)	250
2.2.3.10.	Prawa autorskie i prawa pokrewne, prawa własności przemysłowej oraz inne prawa twórcy (art. 33 pkt 9 k.r.o.)	252

2.2.3.11. Przedmioty majątkowe nabyte w zamian za składniki majątku osobistego (art. 33 pkt 10 k.r.o.)	252
2.3. Ustalanie wartości przedmiotów majątkowych wchodzących w skład majątku wspólnego	268
2.3.1. Uwagi ogólne	268
2.3.2. Wartość nieruchomości obciążonej hipoteką	269
2.3.3. Spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu	280
2.3.3.1. Metody ustalania wartości	280
2.3.3.2. Możliwość podwyższenia lub obniżenia wartości stosownie do szczególnych okoliczności występujących w danej sprawie	288
2.3.4. Spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego	292
2.3.5. Prawo do domu jednorodzinnego w spółdzielni mieszkaniowej	293
2.3.6. Własność nieruchomości	294
2.3.7. Nakład z majątku wspólnego na majątek osobisty jednego z małżonków w postaci wspólnej budowy domu	295
2.3.8. Użytkowanie wieczyste	295
2.3.9. Prawo najmu	296
2.3.10. Wkład do spółki	302
2.3.11. Nakład na rzecz osoby trzeciej	305
2.3.12. Zbiór rzeczy	307
3. Żądanie ustalenia nierównych udziałów w majątku wspólnym	308
3.1. Uwagi ogólne	308
3.2. Przesłanki ustalenia nierównych udziałów	310
3.2.1. Definicja	310
3.2.2. Zgłoszenie żądania	310
3.2.3. „Ważne powody” w rozumieniu art. 43 § 2 k.r.o.	311
3.2.4. Stopień przyczyniania się małżonków do powstania majątku wspólnego	313
3.3. Tryb postępowania	326
3.4. Skutki prawne ustalenia nierównych udziałów	335
3.5. Swoboda małżonków w ustalaniu wielkości ich udziałów w majątku wspólnym	337
4. Sposób podziału majątku wspólnego	339
4.1. Uwagi ogólne	339
4.2. Podział fizyczny	348
4.2.1. Uwagi ogólne	348
4.2.1.1. Definicja	348
4.2.1.2. Podział sprzeczny z przepisami ustawy	350

4.2.1.3.	Zgodność podziału fizycznego ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem rzeczy	361
4.2.1.4.	Istotna zmiana rzeczy lub znaczne zmniejszenie jej wartości jako dalsze negatywne przesłanki podziału fizycznego	376
4.2.2.	Sposoby podziału fizycznego nieruchomości	378
4.2.2.1.	Uwagi ogólne	378
4.2.2.2.	Podział budynku	380
4.2.2.3.	Ustanowienie odrębnej własności lokalu	383
4.2.2.4.	Zniesienie odrębnej własności lokali i podział fizyczny budynku, w którym tę własność ustanowiono	394
4.2.3.	Podział fizyczny zbioru rzeczy	397
4.3.	Przyznanie rzeczy jednemu ze współwłaścicieli z obowiązkiem spłaty pozostałych albo sprzedaż rzeczy	399
4.4.	Reguły dotyczące zniesienia współwłasności gospodarstwa rolnego	433
4.5.	Z orzecznictwa Sądu Najwyższego	441
4.6.	Wzory postanowień	443
4.6.1.	Wzór postanowienia dokonującego podziału majątku wspólnego przez podział fizyczny nieruchomości składającej się z kilku działek	443
4.6.2.	Wzór postanowienia dokonującego podziału majątku wspólnego przez podział fizyczny nieruchomości na kilka nowo tworzonych działek	444
4.6.3.	Wzór postanowienia dokonującego podziału majątku wspólnego przez podział fizyczny i ustanowienie odrębnej własności lokali	446
4.6.4.	Wzór postanowienia dokonującego podziału majątku wspólnego przez podział fizyczny nieruchomości wraz z podziałem pionowym budynku	448
4.6.5.	Wzór postanowienia dokonującego podziału majątku wspólnego przez zniesienie odrębnej własności lokali i podział fizyczny nieruchomości	450
4.6.6.	Wzór postanowienia dokonującego podziału majątku wspólnego przez przyznanie rzeczy jednemu z małżonków	453
4.6.7.	Wzór postanowienia dokonującego podziału majątku wspólnego przez przyznanie rzeczy obojemu małżonkom	455
4.6.8.	Wzór postanowienia dokonującego podziału majątku wspólnego przez zarządzanie sprzedaży rzeczy	457

5. Spłaty i dopłaty	458
5.1. Uwagi ogólne	458
5.2. Termin i sposób uiszczenia spłaty lub dopłaty	461
5.3. Wysokość i termin uiszczenia odsetek	464
5.4. Sposób zabezpieczenia	473
5.5. Odroczenie terminu zapłaty rat już wymagalnych	475
5.6. Możliwość sądowej waloryzacji zasądzonej spłaty lub dopłaty ...	477
5.7. Możliwość obniżenia spłat i dopłat zasądzonych w sprawie o podział majątku wspólnego z powołaniem się na art. 5 k.c. ...	480
6. Żądania i roszczenia podlegające rozpoznaniu w postępowaniu o podział majątku wspólnego	485
6.1. Roszczenia z tytułu wydatków i nakładów poczynionych z majątku wspólnego na majątek osobisty każdego z małżonków oraz z tytułu wydatków i nakładów, które każde z małżonków poczyniło ze swojego majątku osobistego na majątek wspólny	485
6.2. Rozliczenia dokonywane na podstawie art. 45 k.r.o. stosowanego w drodze analogii oraz na podstawie art. 415 k.c.	518
6.3. Roszczenie z tytułu posiadania przedmiotów należących do majątku objętego wspólnością	522
6.4. Roszczenie z tytułu pobranych pożytków i innych przychodów z majątku wspólnego w okresie między ustaniem wspólności a dokonaniem podziału majątku wspólnego	531
6.5. Roszczenie z tytułu spłaconych długów	541
6.6. Roszczenie z art. 231 k.c.	552
6.7. Żądanie rozliczenia nakładów i wydatków dokonanych z majątku osobistego jednego z małżonków na majątek osobisty drugiego	558
Rozdział IV. Wpływ postępowania o podział majątku wspólnego na inne sprawy majątkowe między małżonkami	562
1. Uwagi ogólne	562
2. Sprawy pozostające poza kognicją sądu orzekającego w sprawie o podział majątku wspólnego	571
Rozdział V. Orzeczenia merytoryczne wydawane w postępowaniu o podział majątku wspólnego	573
1. Postanowienie częściowe	573
2. Wzór postanowienia częściowego	578
3. Postanowienie wstępne	583

4. Postanowienie kończące postępowanie w sprawie o podział majątku wspólnego	590
4.1. Uwagi ogólne	590
4.2. Wzór postanowienia o podziale majątku wspólnego z orzeczeniem o braku uprawnienia do lokalu socjalnego	610
4.3. Wzór postanowienia o podziale majątku wspólnego z orzeczeniem o uprawnieniu do lokalu socjalnego	612
5. Sposób zaskarżenia	614
5.1. Uwagi ogólne	614
5.2. Dopuszczalność skargi kasacyjnej	623

Rozdział VI. Skutki zakończenia postępowania o podział majątku

wspólnego	627
1. Uwagi ogólne	627
2. Prekluzja z art. 618 § 3 k.p.c.	628
3. Podział uzupełniający	631

Rozdział VII. Zasady orzekania o kosztach postępowania o podział

majątku wspólnego	634
--------------------------------	-----

Wykaz skrótów

Źródła prawa

k.c.	– ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1740 ze zm.)
k.k.	– ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1444 ze zm.)
k.k.w.	– ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. z 2021 r. poz. 53 ze zm.)
Konstytucja RP	– Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. poz. 483 ze zm.)
k.p.c.	– ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2020 r. poz. 1575 ze zm.)
k.r.o.	– ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2020 r. poz. 1359)
k.s.h.	– ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2020 r. poz. 1526 ze zm.)
k.z.	– rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 27.10.1933 r. – Kodeks zobowiązań (Dz.U. Nr 82, poz. 598 ze zm.)
pr. spółdz.	– ustawa z 16.09.1982 r. – Prawo spółdzielcze (Dz.U. z 2021 r. poz. 648)
pr. upad.	– ustawa z 28.02.2003 r. – Prawo upadłościowe (Dz.U. z 2020 r. poz. 1228 ze zm.)
r.u.s.p.	– rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 18.06.2019 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. poz. 1141 ze zm.)
u.g.n.	– ustawa z 21.08.1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. z 2020 r. poz. 1990 ze zm.)
u.k.n.u.p.	– ustawa z 30.08.1996 r. o komercjalizacji i niektórych uprawnieniach pracowników (Dz.U. z 2021 r. poz. 425 ze zm.)
u.k.s.c.	– ustawa z 28.07.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2020 r. poz. 755 ze zm.)
u.k.w.h.	– ustawa z 6.07.1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (Dz.U. z 2019 r. poz. 2204 ze zm.)
u.o.f.f.e.	– ustawa z 28.08.1997 r. o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych (Dz.U. z 2020 r. poz. 105 ze zm.)

u.o.p.l. / ustawa o ochronie praw lokatorów	– ustawa z 21.06.2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz.U. z 2020 r. poz. 611 ze zm.)
u.s.m.	– ustawa z 15.12.2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych (Dz.U. z 2021 r. poz. 1208 ze zm.)
u.s.u.s.	– ustawa z 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2021 r. poz. 423 ze zm.)
u.u.s. z 1982 r.	– ustawa z 14.12.1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin (Dz.U. z 1989 r. Nr 24, poz. 133 ze zm.)
u.u.w.	– ustawa z 26.10.1971 r. o uregulowaniu własności gospodarstw rolnych (Dz.U. Nr 27, poz. 250 ze zm.)
u.w.l.	– ustawa z 24.06.1994 r. o własności lokali (Dz.U. z 2021 r. poz. 1048)
u.z.e.	– ustawa z 27.10.1977 r. o zaopatrzeniu emerytalnym oraz innych świadczeniach dla rolników i ich rodzin (Dz.U. Nr 32, poz. 140)
u.z.s.z.	– ustawa z 22.06.1995 r. o zakwaterowaniu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2020 r. poz. 2017 ze zm.)

Publikatory

Biul. SN	– Biuletyn Sądu Najwyższego
CBOSP	– Centralna Baza Orzeczeń Sądów Powszechnych
GSP-Prz.Orz.	– Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa
OSA	– Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSN	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego
OSNAPiUS	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNC	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
OSNCP	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Cywilnej, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNC-ZD	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna; Zbiór Dodatkowy
OSNPG	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Wydawnictwo Prokuratury Generalnej
OSP	– Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPiKA	– Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
PiP	– Państwo i Prawo
Prok. i Pr.	– Prokuratura i Prawo
PS	– Przegląd Sądowy
PUG	– Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego

Inne

FUS	– Fundusz Ubezpieczeń Społecznych
OFE	– otwarty fundusz emerytalny
SA	– sąd apelacyjny

Wykaz skrótów

SN	– Sąd Najwyższy
TK	– Trybunał Konstytucyjny
WSA	– wojewódzki sąd administracyjny
ZUS	– Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Słowo wstępne

Niniejsza książka uzupełnia cieszącą się uznaniem czytelników serię wydawniczą „Komentarze z wokandy”, w której autorzy praktycy komentują sprawy, a nie przepisy w oderwaniu od przebiegu indywidualnych postępowań sądowych. *Komentarz do spraw o podział majątku wspólnego małżonków* konsekwentnie realizuje ogólne założenie całej serii.

Praca stanowi kompleksowy zbiór wiedzy, poglądów, orzecznictwa Sądu Najwyższego, pism procesowych i sądowych, ale to, co niewątpliwie odróżnia ją od innych klasycznych komentarzy i specjalistycznych opracowań, to przede wszystkim doświadczenie oraz przystępny język autorki. Komentarz zawiera wiele praktycznych wskazówek oraz liczne przykłady obrazujące funkcjonowanie abstrakcyjnych norm prawnych w konkretnych sprawach. Parafrazując ogólne przekonanie prawników, komentarz nie kończy się tam, gdzie zaczyna się problem. Przeciwnie, podczas lektury dzieła Czytelnik odnosi wrażenie prowadzenia za rękę, krok po kroku przez zawiłości prawne spraw o podział majątku wspólnego. W praktyce wymiaru sprawiedliwości nie ma bowiem spraw i problemów nie do rozstrzygnięcia. Sprawa musi się toczyć sprawnie i zakończyć rozstrzygnięciem. Myślą przewodnią dzieła zdaje się być art. 1 ust. 4 Kodeksu Napoleona, według którego „sędzia wymawiający się od sądenia, pod pozorem, że prawo milczy, ciemne jest, albo niedostateczne; może być pociągany, jako winny odmówienia sprawiedliwości”. Czytelnikowi nie towarzyszy obawa, że niedoskonałości przepisów prawnych będą skrupulatnie przemilczane albo jedynie zasygnalizowane. Autorka w sposób racjonalny, logiczny, kompleksowy i usystematyzowany omawia przebieg spraw o podział majątku wspólnego małżonków w ujęciu zarówno materialnym, jak i procesowym. Bez wątpienia mamy do czynienia z autor-

skim komentarzem Pani Sędzi Krystyny Skiepmo, który gorąco polecam zarówno każdemu prawnikowi specjalizującemu się w sprawach o podział majątku wspólnego małżonków, jak i studentom oraz aplikantom prawa. Warto przy tym zauważyć, że jest to jedyne opracowanie na rynku, które podziałowi majątku wspólnego poświęca odrębne i należne mu miejsce.

Wydanie czwarte uwzględnia aktualny stan prawny, a nadto uzupełniono je o najnowsze orzecznictwo Sądu Najwyższego.

Olsztyn, wrzesień 2021 r.

Jacek Ignaczewski

Wprowadzenie

Skoro przedmiotem niniejszego komentarza jest podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami (byłymi małżonkami), to należy rozpocząć od wskazania, że **wspólność majątkowa między małżonkami jest albo ustawowa, albo umowna**. Ta pierwsza powstaje z chwilą zawarcia małżeństwa (**art. 31 § 1 k.r.o.**) i obejmuje przedmioty majątkowe nabyte w czasie jej trwania przez oboje małżonków lub przez jedno z nich (majątek wspólny). Tę drugą małżonkowie bądź nupturienti mogą ustanowić w drodze umowy majątkowej małżeńskiej (**art. 47 k.r.o.**).

O ile zatem małżonkowie bądź nupturienti nie zawarli umowy majątkowej małżeńskiej i nie zachodzą pomiędzy nimi przeszkody ustawowe do powstania wspólności ustawowej, o tyle z chwilą zawarcia małżeństwa powstaje między nimi ustrój małżeńskiej wspólności ustawowej. Do powstania wspólności ustawowej nie dojdzie, jeżeli w chwili zawarcia małżeństwa jedno z małżonków jest ubezwłasnowolnione bądź została ogłoszona jego upadłość (**art. 53 § 1 k.r.o.**) – w takiej sytuacji małżonków z mocy samego prawa obowiązuje przymusowy ustrój rozdzielności majątkowej.

Decydując się na zawarcie umowy majątkowej małżeńskiej, jej strony mają do wyboru trzy umowne ustroje majątkowe:

- 1) wspólność majątkową (rozszerzoną bądź ograniczoną w stosunku do wspólności ustawowej);
- 2) rozdzielność majątkową;
- 3) rozdzielność majątkową z wyrównaniem dorobków.

Małżonkowie mogą również umownie ustanowić ustrój wspólności ustawowej. Z taką sytuacją będziemy mieli do czynienia, gdy w drodze kolejnej umowy majątkowej małżeńskiej (**art. 47 § 2 k.r.o.**), zmieniającej dotychczasową, małżonkowie postanowią o zastąpieniu obowiązującego ich umownego ustroju wspólności majątkowej (rozszerzonej bądź ograniczonej w stosunku do wspólności ustawowej) bądź umownego ustroju rozdzielności majątkowej, w tym z wyrównaniem dorobków, ustrojem wspólności ustawowej.

Z majątkiem wspólnym, z oczywistych względów, mamy do czynienia tylko w sytuacji wspólności majątkowej, bez względu na źródło jej powstania (ustawa czy umowa).

Wspólność majątkowa pomiędzy małżonkami jest współwłasnością (wspólnością) łączną (art. 196 § 1 k.c.), niekiedy określaną „współwłasnością do niepodzielnej ręki”. Tym, co odróżnia ją od współwłasności w częściach ułamkowych, jest jej bezudziałowy charakter oraz podmiotowa niezmienność. Skutkiem bezudziałowego charakteru tej współwłasności jest to, że małżonkowie, nabywając w trakcie jej trwania składnik majątku wspólnego, nabywają go nie w określonych ułamkach, w tym przypadku po połowie, ale na prawach małżeńskiej wspólności majątkowej, co oznacza, że cały przedmiot przysługuje niepodzielnie obojgu małżonkom. Podmiotami tej wspólności mogą być tylko małżonkowie. Nikt inny – ani w wyniku zawarcia umowy, ani w wyniku innego zdarzenia – nie może wstąpić w prawa małżonka wynikające z tej wspólności.

Powyższe jest konsekwencją zakazów, o jakich mowa w **art. 35 k.r.o.**, zgodnie z którym w czasie trwania wspólności ustawowej żaden z małżonków nie może żądać podziału majątku wspólnego. Nie może również rozporządzać ani zobowiązywać się do rozporządzania udziałem, który w razie ustania wspólności przypadnie mu w majątku wspólnym lub w poszczególnych przedmiotach należących do tego majątku.

Zakaz żądania podziału majątku wspólnego obowiązuje w czasie trwania wspólności. Zgodnie z tezą postanowienia SN z 18.01.2012 r., II CSK 139/11, LEX nr 1162655, „zawarta w czasie trwania małżeńskiej wspólności majątkowej umowa o podziale majątku wspólnego jest nie-

ważna”. Podobnie niedopuszczalne jest zawarcie ugody sądowej, mocą której dochodzi do podziału majątku wspólnego w czasie, kiedy wspólność ustawowa nadal istnieje.

Tym samym należy uznać, że w czasie trwania wspólności ustawowej nie jest dopuszczalny ani umowny, ani sądowy – nawet na zgodny wniosek małżonków – podział majątku wspólnego. Trwała separacja faktyczna małżonków także nie daje podstawy do jego przeprowadzenia. Obejściem zakazu podziału majątku wspólnego w czasie trwania wspólności ustawowej byłoby umowne zbycie prawa do majątku wspólnego przez jedno z małżonków na rzecz drugiego, prowadzące w istocie do zniesienia wspólności ustawowej (zob. postanowienie SN z 6.06.1975 r., III CRN 134/75, LEX nr 1938). Jak podkreślił bowiem Sąd Najwyższy w uzasadnieniu postanowienia z 27.03.2001 r., IV CKN 289/00, LEX nr 1168064, czynność taka – jako sprzeczna z **art. 35 k.r.o.** – jest z mocy prawa nieważna (**art. 58 § 1 k.c.**). Przepis **art. 35 k.r.o.** nie ma zastosowania do czynności prawnych między małżonkami, wobec czego nie jest wyłączone dokonywanie przez małżonków przesunięć między majątkiem wspólnym a ich majątkami osobistymi, jeżeli takie przesunięcia nie prowadzą do likwidacji majątku wspólnego (zob. uchwała SN z 25.05.1971 r., III CZP 29/71, LEX nr 1262). Bliżej powyższa kwestia zostanie przedstawiona w części komentarza poświęconej składowi majątku wspólnego.

Od zakazów rozporządzania i zobowiązywania się do rozporządzania udziałem, który w razie ustania wspólności ustawowej przypadnie małżonkowi w majątku wspólnym lub w poszczególnych przedmiotach należących do tego majątku, ustawa nie przewiduje żadnego wyjątku. Mają one moc bezwzględnie obowiązującą, co oznacza, że czynność prawna dokonana z ich naruszeniem jest nieważna (**art. 58 § 1 k.c.**).

Stosownie do **art. 48 k.r.o.** zakazy przewidziane w **art. 35 k.r.o.** dotyczą także wspólności umownej.

Podział majątku wspólnego jest zatem możliwy dopiero z chwilą ustania wspólności majątkowej między małżonkami.

Wspólność ustawowa powstała z chwilą zawarcia małżeństwa obowiązuje przez cały czas jego trwania. Tym samym wspólność ta przesta-

je istnieć z chwilą ustania małżeństwa bez względu na jego przyczynę.

Ustaje ona zatem:

- 1) z chwilą śmierci jednego z małżonków lub jednoczesnej śmierci obojga małżonków;
- 2) z chwilą, która w prawomocnym orzeczeniu o uznaniu jednego z małżonków za zmarłego została oznaczona jako chwila jego śmierci (**art. 55 § 1 k.r.o.**);
- 3) z chwilą uprawomocnienia się wyroku rozwiązującego małżeństwo przez rozwód (**art. 56 § 1 k.r.o.**);
- 4) z chwilą uprawomocnienia się wyroku orzekającego unieważnienie małżeństwa (**art. 21 k.r.o.**).

Wcześniejse, czyli **w trakcie trwania małżeństwa, ustanie wspólności ustawowej może nastąpić jedynie w razie:**

- 1) zawarcia przez małżonków umowy, którą wspólność ustawową rozszerzą lub ograniczą albo ustanowią rozdzielność majątkową lub rozdzielność majątkową z wyrównaniem dorobków (**art. 47 § 1 k.r.o.**) – z chwilą zawarcia umowy lub z chwilą w niej oznaczoną;
- 2) ustanowienia przez sąd rozdzielności majątkowej (**art. 52 § 1 i 1a k.r.o.**) – z chwilą oznaczoną w wyroku;
- 3) ubezwłasnowolnienia jednego z małżonków (**art. 53 § 1 k.r.o.**) – z chwilą uprawomocnienia się postanowienia o ubezwłasnowolnieniu;
- 4) ogłoszenia upadłości jednego z małżonków (**art. 53 § 1 k.r.o.** oraz **art. 124 pr. upad.**) – z chwilą ogłoszenia upadłości;
- 5) orzeczenia separacji (**art. 54 § 1 k.r.o.**) – z chwilą uprawomocnienia się orzeczenia o separacji.

W sytuacji kiedy wspólność między małżonkami ustała w czasie trwania małżeństwa, obowiązuje ich: w pierwszym wypadku ustrój umownej wspólności majątkowej w zakresie szerszym lub węższym od przewidzianego w przepisach o wspólności ustawowej albo ustrój rozdzielności majątkowej lub rozdzielności majątkowej z wyrównaniem dorobków, a w pozostałych wypadkach – przymusowy ustrój rozdzielności majątkowej.

Ustanie wspólności ustawowej obejmuje – co do zasady – cały majątek, który był objęty tą wspólnością. Nie może nastąpić ustanie wspólności co do poszczególnych przedmiotów majątkowych wchodzących w jej skład. Jedynie wyjątkowo może być inaczej.

Według **art. 680¹ § 2 k.c.** ustanie wspólności majątkowej w czasie trwania małżeństwa nie pociąga za sobą ustania wspólności najmu lokalu mającego służyć zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych rodziny, jednak sąd, stosując odpowiednio przepisy o ustanowieniu w wyroku rozdzielności majątkowej, tj. **art. 52 k.r.o.**, może z ważnych powodów na żądanie jednego z małżonków znieść wspólność najmu lokalu (tak M. Sychowicz [w:] K. Piasecki (red.), H. Ciepla, B. Czech, T. Domińczyk, S. Kalus, M. Sychowicz, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Warszawa 2011).

Z chwilą ustania wspólności majątkowej istniejąca pomiędzy małżonkami współwłasność łączna, obejmująca cały ich majątek wspólny, z mocy samego prawa zamienia się we współwłasność ułamkową. Z tą chwilą każdy z małżonków może domagać się jej zniesienia przez dokonanie podziału majątku wspólnego. Uprawnienie do żądania podziału majątku małżonkowie mogą jednak umownie wyłączyć na czas nieprzekraczający 5 lat, przy czym w ostatnim roku przed upływem zastrzeżonego terminu dopuszczalne jest jego przedłużenie na dalsze 5 lat; przedłużenie można ponowić (**art. 210 k.c.**). Ze względu na to, że art. 210 k.c. nie wymaga żadnej formy dla dokonania czynności prawnej wyłączającej uprawnienie do żądania zniesienia współwłasności, przyjmuje się, że może być to dokonane w każdej formie.

Z wyjątkiem wskazanej powyżej możliwości czasowego wyłączenia uprawnienia żądania podziału majątku wspólnego z wnioskiem o jego dokonanie można wystąpić w każdym czasie, gdyż żądanie podziału majątku wspólnego, jako roszczenie o zniesienie współwłasności, nie ulega przedawnieniu w świetle art. 220 i 1035 k.c. w zw. z art. 46 k.r.o. (zob. postanowienie SN z 26.04.2013 r., II CSK 546/12, LEX nr 1344413).

Uprawnienia do żądania podziału majątku wspólnego, jako formy zniesienia współwłasności, z uwagi na niezbywalny charakter tego prawa, nie można się zrzec (**art. 57 § 1 k.c.**).

Należy również wykluczyć wszelkie próby wyłączenia możliwości dokonania podziału majątku wspólnego ze względu na odwoływanie się do sprzeczności żądania dokonania takiego podziału z zasadami współżycia społecznego lub społeczno-gospodarczym przeznaczeniem prawa.

Należy bowiem zgodzić się ze stanowiskiem, że generalny sprzeciw wzbudzają orzeczenia Sądu Najwyższego dopuszczające możliwość oddale-

nia wniosku o zniesienie współwłasności w trybie **art. 5 k.c.** ze względu na rzekomą sprzeczność z zasadami współżycia społecznego lub społeczno-gospodarczym przeznaczeniem prawa. Sąd Najwyższy w postanowieniu z 22.07.1969 r., III CRN 202/69, OSNPG 1969/12, poz. 81, trafnie zauważa, że „zgodnie z przyjętą w Kodeksie cywilnym konstrukcją traktującą współwłasność jako stan tymczasowy, przepis art. 210 k.c. statuuje zasadę, w myśl której każdy ze współwłaścicieli, bez względu na rolę pozostałych, może w każdym czasie żądać zniesienia współwłasności, przy czym roszczenie to nie może być wyłączone ani ograniczone. Obowiązujące prawo nie przewiduje też możliwości oddalenia wniosku, traktując żądanie uprawnionej osoby jako impuls, który powinien doprowadzić do zniesienia współwłasności. W szczególności niemożliwość podziału w naturze nie uzasadnia oddalenia wniosku, lecz zobowiązuje sąd do zastosowania innego sposobu zniesienia współwłasności. Z tego względu brak zgody uczestników postępowania na wybór jednego z wysuniętych przez biegłych wariantów zniesienia współwłasności nie może stanowić przeszkody do uwzględnienia wniosku w sposób najbardziej w konkretnej sytuacji celowy, nawet gdyby nie odpowiadało to w całości życzeniom wnioskodawcy. Sąd Najwyższy stwierdził jednak dalej, że zachodzą niekiedy sytuacje uniemożliwiające dokonanie zniesienia współwłasności w konkretnym czasie, a wówczas może nastąpić oddalenie wniosku z powodu przedwczesności, w aspekcie art. 5 k.c.". W późniejszym postanowieniu z 9.10.1981 r., III CRN 202/81, LEX nr 503252, Sąd Najwyższy wypowiedział pogląd, że „żądanie zniesienia współwłasności stanowi prawo każdego ze współwłaścicieli, jednakże prawo to podlega również ograniczeniu przewidzianemu w art. 5 k.c.". Dalej Sąd Najwyższy wywodził, iż jeżeli okazałoby się, „że jedyny możliwy sposób zniesienia współwłasności polega na sprzedaży rzeczy oraz że ten sposób jest rażąco krzywdzący, zwłaszcza dla współwłaścicieli zamieszkujących na terenie siedliska, rozważeniu przez sąd pierwszej instancji podlegać będzie – czy wniosek o zniesienie współwłasności z uwagi na art. 5 k.c. nie podlega oddaleniu".

Stanowczo należy oponować przeciwko „takiej (wprawdzie dawniejszej) tendencji orzecznictwa, zgodnie z którą w pewnych wyjątkowych sytuacjach prawo żądania zniesienia współwłasności – a zatem i podziału ma-

jątku wspólnego – może być czasowo wyłączone na podstawie zarzutu wynikającego z art. 5 k.c. (zob. również: postanowienie SN z 3.12.1966 r., III CR 301/66, OSNCP 1967/12, poz. 220). Nie można przesadnie wzmocniać tymczasowego, niepożądanego, konfliktogenego stanu współwłasności” (tak słusznie E. Gniewek, *Kodeks cywilny. Księga druga. Własność i inne prawa rzeczowe. Komentarz*, Kraków 2001).

Ponadto status prawa własności jako prawa chronionego **art. 21 ust. 1 Konstytucji RP** sprzeciwia się stanowisku, w myśl którego zniesienie współwłasności, czyli z natury rzeczy stanu przejściowego, mogłoby być uznane za sprzeczne z zasadami współżycia społecznego.

Mówiąc o sytuacjach, w których podział majątku wspólnego jest niedopuszczalny, warto jeszcze wskazać wpływ ogłoszenia upadłości jednego z małżonków na powyższą kwestię.

Zgodnie z **art. 124 pr. upad.** z dniem ogłoszenia upadłości jednego z małżonków powstaje między nimi rozdzielnosc majątkowa, o której mowa w **art. 53 § 1 k.r.o.** Jeżeli małżonkowie pozostawali w ustroju wspólności majątkowej, ich majątek wspólny wchodzi do masy upadłości, a **jego podział jest niedopuszczalny (art. 124 ust. 1 pr. upad.)**. Małżonek upadłego może dochodzić w postępowaniu upadłościowym należności z tytułu udziału w majątku wspólnym, zgłaszając tę wierzytelność sędziemu-komisarzowi (**art. 124 ust. 3 pr. upad.**). Domniemywa się, że majątek wspólny powstały w okresie prowadzenia przedsiębiorstwa przez upadłego został nabyty ze środków pochodzących z dochodów tego przedsiębiorstwa (**art. 124 ust. 4 pr. upad.**). Do masy upadłości nie wchodzi przedmioty służące wyłącznie małżonkowi upadłego do prowadzenia działalności gospodarczej lub zawodowej, choćby były objęte majątkową wspólnością małżeńską, z wyjątkiem przedmiotów majątkowych nabytych do majątku wspólnego w ciągu 2 lat przed dniem złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości (**art. 124 ust. 5 pr. upad.**).

Konsekwencją regulacji z **art. 124 pr. upad.** jest nie tylko to, że nie jest dopuszczalne dokonanie przez małżonków podziału majątku wspólnego po ogłoszeniu upadłości jednego z nich, lecz także to, że skoro majątek wspólny wchodzi do masy upadłości, to prawo zarządu nim spoczywa na syndyku lub zarządcy. W tej sytuacji zakaz zarządu oraz możliwo-

ści korzystania z mienia i rozporządzania nim przez upadłego, o którym mowa w **art. 75 pr. upad.**, dotyczy również jego małżonka, mimo że przepis ten nie odnosi się wprost do niego.

Z chwilą prawomocnego uchylenia ubezwłasnowolnienia małżonka (**art. 559 § 1 k.p.c.**) oraz z chwilą prawomocnego umorzenia (**art. 361 pr. upad.**), ukończenia (**art. 368 pr. upad.**) lub uchylenia (**art. 371 pr. upad.**) postępowania upadłościowego ustaje przyczyna powstania rozdzielności majątkowej i ten ustrój majątkowy przestaje obowiązywać małżonków. Po nowelizacji Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego dokonanej ustawą z 17.06.2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 162, poz. 1691), która weszła w życie z dniem 20.01.2005 r., nie ma już wątpliwości co do tego, jaki ustrój majątkowy obowiązuje wówczas małżonków. Przepis **art. 53 § 2 k.r.o.** jednoznacznie wskazuje, że niezależnie od tego, jaki ustrój majątkowy obowiązywał małżonków przed ubezwłasnowolnieniem lub ogłoszeniem upadłości jednego z małżonków, **z chwilą uchylenia ubezwłasnowolnienia albo umorzenia, ukończenia lub uchylenia postępowania upadłościowego powstaje między małżonkami ustawowy ustrój majątkowy**. Nie jest to jednak ustrój przymusowy, a zatem małżonkowie mogą ten ustrój zmienić i stosunki majątkowe między sobą uregulować w drodze umowy (**art. 47 § 1 k.r.o.**).

Z chwilą umorzenia, ukończenia lub uchylenia postępowania upadłościowego ustaje również ustawowy zakaz dokonania podziału majątku wspólnego, jeśli oczywiście po tej dacie nastąpi ustanie wspólności majątkowej między małżonkami.

Kiedy już wspólność majątkowa pomiędzy małżonkami ustanie, **podziału ich majątku wspólnego można dokonać w dwojaki sposób:**

- 1) w drodze umowy,
- 2) w drodze postępowania sądowego.

W obu trybach (umownym i sądowym) podział majątku wspólnego może nastąpić z zastosowaniem takich samych sposobów likwidacji stosunku współwłasności. W samym Kodeksie cywilnym (**art. 211 i 212**) oraz w Kodeksie postępowania cywilnego (**art. 621–625**) wyróżniono i uregulowano – na użytek postępowania sądowego – trzy sposoby zniesienia współwłas-

ności, mianowicie podział rzeczy wspólnej, przyznanie rzeczy jednemu ze współwłaścicieli i sprzedaż rzeczy wspólnej. Bliżej te kwestie zostaną omówione w dalszej części komentarza, poświęconej sposobom podziału majątku wspólnego.

CZĘŚĆ PIERWSZA

Umowny podział majątku wspólnego

Na podstawie art. 1037 § 1 k.c. w zw. z art. 46 k.r.o. możliwy jest umowny podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności małżeńskiej. Taki podział dokonywany jest przez zawarcie stosownej umowy.

W pierwszej kolejności należy wskazać, że przepisy Kodeksu cywilnego oraz Kodeksu postępowania cywilnego, poza dopuszczeniem samej możliwości dokonania umownego podziału majątku wspólnego, w żaden sposób nie regulują tej kwestii. Tym samym ten sposób podziału majątku wspólnego został pozostawiony autonomii małżonków (byłych małżonków), którzy mogą – z zastrzeżeniem ograniczeń ustawowych – uregulować likwidację istniejącej między nimi współwłasności w sposób dowolny. Swoboda dyspozycji stron może być wyłączona lub ograniczona tylko przez wyraźny przepis prawa zakazujący określonego sposobu zniesienia współwłasności (np. w przypadku podziału nieruchomości) lub nakazujący zastosowanie wskazanego. Nie ulega wątpliwości, że strony mogą dokonać umownego podziału ich majątku wspólnego w sposób im odpowiadający. Sposób ten nie może jednak uchybiać bezwzględnie obowiązującym przepisom prawa (**art. 58 § 1 k.c.**) ani zasadom współżycia społecznego (**art. 58 § 2 k.c.**).

Gdy chodzi o ruchomości, umowa dokonująca w ich zakresie podziału majątku wspólnego może być zawarta w dowolnej formie. **Jeżeli natomiast podział majątku dotyczy nieruchomości**, konieczne jest zachowanie formy aktu notarialnego, ponieważ każdy sposób zniesienia współwłasności będzie rozporządzeniem tą nieruchomością (**art. 158 w zw. z art. 73 § 2 zdanie pierwsze i art. 1037 § 2 k.c. w zw. z art. 46 k.r.o.**), kończącym się nabyciem wyodrębnionych części rzeczy przez oboje małżonków (w razie podziału rzeczy wspólnej) lub nabyciem wyłącznej własności całej rzeczy przez jednego z małżonków. Wymóg formy aktu notarialnego dotyczy również sytuacji, gdy w skład dzielonego majątku wchodzi spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu (**art. 17² ust. 4 u.s.m.**).

Umowa w przedmiocie podziału majątku wspólnego powinna zawierać wszystkie postanowienia podmiotowo i przedmiotowo istotne dla umowy znoszącej współwłasność, a zatem powinna określać sposób podziału, zawierać oświadczenia o przeniesieniu udziałów lub postanowienia dotyczące spłat i dopłat oraz terminów ich uiszczenia.

Zgodnie z treścią **art. 1038 § 2 k.c. w zw. z art. 46 k.r.o.** umowny podział majątku wspólnego może dotyczyć całego majątku bądź zostać ograniczony jedynie do jego części.

Do umowy o podział majątku wspólnego mają zastosowanie przepisy ogólne Kodeksu cywilnego dotyczące wad oświadczenia woli (**art. 82–88 k.c.**). Ewentualna nieważność umowy o podział majątku wspólnego może być stwierdzona w drodze powództwa o ustalenie nieważności umowy (**art. 189 k.p.c.**), wytoczonego przez każdego – w tym stronę umowy – kto ma interes prawny w takim ustaleniu. Na nieważność umowy dokonującej podziału majątku wspólnego mogą również powoływać się uczestnicy postępowania sądowego o podział majątku wspólnego. Jeśli zarzut nie potwierdzi się i sąd orzekający w sprawie o podział majątku wspólnego uzna, że został już dokonany umowny podział majątku wspólnego, obejmujący cały ten majątek, to powinien wniosek oddalić z uwagi na brak przedmiotu podziału. Jeśli jednak zarzut okaże się zasadny i sąd orzekający w sprawie o podział majątku wspólnego uzna, że umowa o podziale majątku wspólnego jest nieważna w całości bądź części, powinien w odpowiednim zakresie dokonać podziału majątku wspólnego.

Należy również podzielić pogląd, że umowny tryb zniesienia współwłasności, a zatem i podziału majątku wspólnego, wymaga zgodnych oświadczeń woli wszystkich współwłaścicieli. Dotyczy to zarówno samego zamiaru zniesienia współwłasności, jak i zastosowanego sposobu zniesienia współwłasności. W żadnym razie nie można „brakującego oświadczenia woli” któregośkolwiek ze współwłaścicieli uzupełniać orzeczeniem sądu podejmowanym w trybie przepisów o zarządzie rzeczą wspólną (ani w trybie **art. 199 zdanie drugie k.c.**, ani według **art. 201 zdanie drugie k.c.**). Brak również podstaw materialnoprawnych do zastosowania w trybie procesowym normy **art. 64 k.c.** Wprawdzie każdy ze współwłaścicieli może żądać zniesienia współwłasności, jednak określenie sposobu zniesienia

współwłasności wymaga konstytutywnego doprecyzowania. Nie można tu więc stwierdzić obowiązku „złożenia oznaczonego oświadczenia woli” (tak E. Gniewek, *Kodeks cywilny. Księga druga. Własność...*).

Zasada autonomii woli stron oraz ich prawo do dokonania umownego podziału majątku wspólnego mają zatem zastosowanie dopóty, dopóki oboje małżonkowie (byli małżonkowie) są zgodni zarówno co do możliwości, jak i co do sposobu samego podziału. Gdy zgody brak, podział majątku może nastąpić jedynie w trybie sądowym.

CZĘŚĆ DRUGA

Sądowy podział majątku wspólnego

Rozdział I

Rodzaje postępowań sądowych, w ramach których możliwe jest dokonanie podziału majątku wspólnego – uwagi ogólne

1. Postępowanie o podział majątku wspólnego (art. 566 i 567 k.p.c.)

Zasadą jest, że sądowy podział majątku wspólnego przeprowadza się **w trybie postępowania nieprocesowego zgodnie z przepisami art. 566 i 567 k.p.c.** Regulacje ujęte w tych przepisach odnoszą się do wszystkich kategorii majątków wspólnych, bez względu na to, czy źródłem wspólności jest ustawowy ustrój małżeński, czy też małżeńska umowa majątkowa. Temu właśnie trybowi podziału majątku wspólnego poświęcona zostanie dalsza część niniejszego komentarza (rozdział II i kolejne).

2. Postępowanie o dział spadku bądź zniesienie współwłasności (art. 689 k.p.c.)

Żądanie podziału majątku wspólnego może być połączone z żądaniem działu spadku bądź zniesienia współwłasności, rozpoznawanym w trybie postępowania nieprocesowego (art. 689 k.p.c.).

Gdy w skład spadku wchodzi udział spadkodawcy w majątku objętym małżeńską wspólnością ustawową, to do dokonania działu spadku

niezbędne jest uprzednie albo jednoczesne z działem spadku, połączone w tym samym postępowaniu, przeprowadzenie podziału majątku wspólnego, chyba że zapadł już prawomocny wyrok rozstrzygający o żądaniu ustalenia nierównych udziałów małżonków w majątku wspólnym oraz o żądaniach zwrotu wydatków, nakładów i innych świadczeń z majątku wspólnego na majątek osobisty lub odwrotnie albo że częściowy dział spadku nie dotyczy udziału spadkodawcy w majątku wspólnym. W razie stwierdzenia, że w skład spadku wchodzi udział zmarłego w majątku wspólnym, sąd wyznaczy wnioskodawcy stosowny termin do złożenia wniosku o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności małżeńskiej, a gdy zarządzenie nie zostanie wykonane, zawiesi postępowanie na podstawie **art. 177 § 1 pkt 6 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.** (zob. uchwała SN z 2.03.1972 r., III CZP 100/71, OSNCP 1972/7–8, poz. 129).

3. Postępowanie o rozwód, separację lub unieważnienie małżeństwa (art. 58 § 3, art. 61³ § 1 i art. 21 k.r.o.)

Podział majątku wspólnego może być przeprowadzony **w toku sprawy o rozwód, separację bądź unieważnienie małżeństwa.**

Zgodnie z treścią **art. 58 § 3 k.r.o.** – który znajduje odpowiednie zastosowanie także do postępowania o separację i unieważnienie małżeństwa (**art. 61³ § 1 i art. 21 k.r.o.**) – na wniosek jednego z małżonków sąd może w wyroku orzekającym rozwód dokonać podziału majątku wspólnego, jeżeli przeprowadzenie tego podziału nie spowoduje nadmiernej zwłoki w postępowaniu. Chodzi tu o wzgląd na główny cel, jakim jest rozwiązanie małżeństwa, a nie rozstrzygnięcie innych jeszcze sporów. Niewątpliwie nadmierna zwłoka w rozumieniu przepisu **art. 58 § 3 k.r.o.** nie pojawi się w razie porozumienia się małżonków, zarówno co do składu i wartości ich majątku wspólnego, jak i co do sposobu jego podziału oraz ewentualnych roszczeń. W takiej sytuacji dokonanie podziału majątku wspólnego w wyroku rozwodowym wydaje się ze wszech miar uzasadnione.

Skuteczność i prawomocność orzeczenia w sprawie podziału majątku wspólnego zależy od orzeczenia samego rozwiązania małżeństwa.

4. Zawezwanie do próby ugodowej (art. 185 § 1 k.p.c.)

Podział majątku wspólnego może być przeprowadzony w trybie zawezwania do próby ugodowej, o którym mowa w art. 185 § 1 k.p.c.

Sprawy cywilne, których charakter na to zezwala, mogą być uregulowane drogą ugody zawartej przed wniesieniem pozwu. Sąd uzna ugodę za niedopuszczalną, jeżeli jej treść jest niezgodna z prawem, zasadami współżycia społecznego albo zmierza do obojętęcia prawa (art. 184 k.p.c.).

Ten tryb dokonania przed sądem podziału majątku wspólnego warto rozważyć w sytuacji, kiedy istnieją realne szanse na zawarcie ugody pomiędzy uczestnikami.

Niebagatelna zaletą tego sposobu – do 1.01.2016 r. – były jego niskie koszty – wniosek o zawezwanie do próby ugodowej podlegał opłacie w kwocie 40 zł (art. 23 pkt 3 u.k.s.c.). Wysokość tej opłaty nie ulegała zmianie ani z uwagi na wartość majątku podlegającego podziałowi, ani ze względu na to, czy ugoda w istocie została zawarta.

Artykuł 23 pkt 3 u.k.s.c. został jednak zmieniony z dniem 1.01.2016 r. przez art. 7 pkt 3 ustawy z 10.09.2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wspieraniem polubownych metod rozwiązywania sporów (Dz.U. poz. 1595) zmieniającej ustawę o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Zgodnie z art. 23 pkt 3 u.k.s.c. w brzmieniu obowiązującym od 1.01.2016 r. opłacie stałej w kwocie 40 zł podlegał jedynie wniosek o przeprowadzenie postępowania pojednawczego w sprawach o prawa majątkowe, gdy wartość przedmiotu sporu nie przekraczała 10 000 zł. Zgodnie natomiast z art. 24 ust. 1 pkt 5 u.k.s.c. opłatę stałą w kwocie 300 zł pobierało się od wniosku za przeprowadzenie postępowania pojednawczego w sprawach o prawa niemajątkowe lub prawa majątkowe, gdy wartość przedmiotu sporu przekraczała 10 000 zł. Opłacie w kwocie

300 zł podlegał również zgodny wniosek o dokonanie podziału majątku wspólnego (**art. 38 ust. 2 u.k.s.c.**). Powyższe przepisy podlegały jednak dalszym zmianom i obecnie – zgodnie z art. 19 ust. 3 pkt 3 u.k.s.c. – od wniosku o zawezwanie do próby ugodowej pobiera się piątą część opłaty. Nadal zgodnie z art. 38 ust. 1 u.k.s.c. opłatę stałą w kwocie 1000 zł pobiera się od wniosku o podział majątku wspólnego po ustaniu małżeńskiej wspólności majątkowej. Jeżeli wniosek zawiera zgodny projekt podziału tego majątku, pobiera się opłatę stałą w kwocie 300 zł (**art. 38 ust. 2 u.k.s.c.**). Tym samym opłata od wniosku o zawezwanie do próby ugodowej w sprawie o podział majątku wspólnego, wynosząca obecnie 200 zł, jest niższa od opłaty pobieranej od wniosku o podział majątku wspólnego.

Wniosek o zawezwanie do próby ugodowej powinien spełniać wszystkie wymogi pisma procesowego, w szczególności w zakresie oznaczenia uczestników i ich adresów. W zawezwaniu do próby ugodowej, zgodnie z **art. 185 § 1¹ k.p.c.**, należy zwięźle oznaczyć sprawę i przedstawić propozycje ugodowe. Do wezwania niespełniającego tych wymogów przepis art. 130 stosuje się odpowiednio. Za wystarczające trzeba uznać wskazanie źródła ustania wspólności majątkowej między małżonkami oraz ogólne określenie żądania podziału majątku wspólnego. Sposób podziału i wartość majątku podlegającego podziałowi mogą być negocjowane pomiędzy uczestnikami w trakcie posiedzenia pojednawczego, z którego spisuje się protokół. W trakcie posiedzenia wywołanego wnioskiem o zawezwanie do próby ugodowej nie przeprowadza się jednak żadnych dowodów, a sąd jedynie umożliwia uczestnikom ewentualne negocjacje ugodowe (zob. postanowienie SN z 6.07.1999 r., I PKN 200/99, LEX nr 37997). W razie zawarcia ugody jej osnowę wciąga się do protokołu albo zamieszcza w odrębnym dokumencie stanowiącym część protokołu i stwierdza podpisami stron. Niemożność podpisania ugody sąd stwierdza w protokole (**art. 223 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.**).

Ugoda zawarta przed sądem ma moc wyroku sądowego. Stanowi ona tytuł egzekucyjny, który po zatwierdzeniu przez sąd przez nadanie klauzuli wykonalności może być realizowany w postępowaniu egzekucyjnym (**art. 777 § 1 pkt 1 k.p.c.**). Z tych przyczyn musi być ona sformułowana

w taki sposób, aby nadawała się do wykonania, czyli do realizacji w drodze przymusu sądowego. Ugoda jest zakończeniem sporu alternatywnym dla orzeczenia sądowego, a zatem ugoda w przedmiocie podziału majątku wspólnego powinna zawierać te wszystkie rozstrzygnięcia, które znajdują się w postanowieniu sądu o podziale majątku wspólnego, musi zatem zawierać rozstrzygnięcie o sposobie podziału, przyznaniu poszczególnych rzeczy uczestnikom, orzeczenie o spłatach lub dopłatach, a w razie takiej potrzeby – także o wydaniu poszczególnych rzeczy pomiędzy uczestnikami i o żądaniach zwrotu wydatków, nakładów i innych świadczeń z majątku wspólnego na majątek osobisty lub odwrotnie.

W przypadku zawarcia ugody nie zachodzi powaga rzeczy osądzonej, ale ugoda sądowa jest skuteczna i wiąże strony, dopóki nie zostanie prawnie podważona (zob. wyrok SN z 13.10.1972 r., III PRN 66/72, LEX nr 602642). Oznacza to, że strony są związane ugodą i zobowiązane dostosować się do jej treści. Zawarcie ważnej ugody uniemożliwi w szczególności skuteczne złożenie wniosku o przeprowadzenie przez sąd podziału majątku wspólnego w trybie postępowania nieprocesowego. Sąd rozpoznający taki wniosek, uznawszy, że doszło już do ugodowego podziału majątku wspólnego, powinien go oddalić z uwagi na brak majątku mogącego podlegać podziałowi. Na skutek ważnej ugody istniejąca między małżonkami współwłasność została bowiem zniesiona, a poszczególne składniki majątku wspólnego – przyznane na wyłączną własność jednego z nich. Sądowe przeprowadzenie podziału majątku wspólnego, mimo zawartej uprzednio ugody o podział majątku wspólnego w trybie **art. 184 i n. k.p.c.**, będzie jednak możliwe w sytuacji, gdy ugoda nie objęła wszystkich składników majątku wspólnego bądź też po jej zawarciu jedno z małżonków uchyliło się od skutków prawnych swojego oświadczenia woli zawartego w tej ugodzie. Skuteczność takiego uchylenia się może podlegać ocenie sądu w sprawie o podział majątku wspólnego.

Ugoda sądowa z punktu widzenia prawa materialnego jest umową, a zatem mają do niej zastosowanie przepisy o wadach oświadczenia woli (**art. 82–88 k.c.**), przy uwzględnieniu przepisów szczególnych (**art. 918 k.c.**) umożliwiających uchylenie się od skutków złożonego oświadczenia. Strona ugody może więc uchylić się od skutków złożone-

go przez siebie oświadczenia woli, powołując się na to, że zostało ono złożone:

- 1) pod wpływem błędu istotnego, tj. uzasadniającego przypuszczenie, że gdyby składający oświadczenie woli nie działał pod wpływem błędu i oceniał sprawę rozsądnie, nie złożyłby oświadczenia tej treści i dotyczącego treści czynności prawnej (**art. 84 k.c.**);
- 2) pod wpływem podstępny (błędu wywołanego podstępnie), nawet wówczas, gdy błąd nie był istotny, jak również wtedy, gdy nie dotyczył treści czynności prawnej (**art. 86 § 1 k.c.**);
- 3) pod wpływem bezprawnej groźby drugiej strony lub osoby trzeciej, jeżeli z okoliczności wynika, że mogła się obawiać, iż jej samej lub innej osobie grozi poważne niebezpieczeństwo osobiste lub majątkowe (**art. 87 k.c.**).

Nie każda ugoda proponowana przez strony musi być przez sąd wciągnięta do protokołu sądowego.

Zgodnie z **art. 223 § 2 w zw. z art. 203 § 4 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.** sąd może uznać ugodę za niedopuszczalną, jeżeli okoliczności sprawy wskazują, że jest ona:

- 1) sprzeczna z prawem,
- 2) niezgodna z zasadami współżycia społecznego,
- 3) zmierza do obejścia prawa.

Każda zawarta przed sądem ugoda powinna być zatem zbadana przez sąd pod kątem jej dopuszczalności (zob. postanowienie SN z 30.11.1978 r., III CRN 228/78, LEX nr 8153). Za ugodę sprzeczną z zasadami współżycia społecznego należy uznać przykładowo ugodę, w której spłatę należności pieniężnej rozłożono na raty, płatne w zbyt długim okresie, np. kilkudziesięciu lat (zob. postanowienie SA w Lublinie z 22.04.1999 r., III APz 1/99, LEX nr 36309). Niedopuszczalne jest również zawarcie ugody zawierającej warunek, od którego zależy ważność tej ugody. Sąd nie powinien takiej ugody przyjąć do protokołu (zob. postanowienie SN z 15.03.1967 r., II PZ 5/67, LEX nr 6126). Jeżeli sąd uzna ugodę za niedopuszczalną, powinien wydać w tym zakresie stosowne postanowienie, na które przysługuje zażalenie (zob. uchwała SN z 18.06.1985 r., III CZP 28/85, LEX nr 3127). Jeśli jednak uzna ugodę za dopuszczalną, nie wydaje w tym zakresie

żadnego postanowienia. Przyjmuje się, że wyrazem uznania, iż uгода nie jest sprzeczna z prawem i nie zmierza do jego obejścia, jest dopuszczenie do jej zawarcia (złożenia przez uczestników podpisów pod protokołem zawierającym jej ośnowę).

Jeżeli chodzi o konieczność wydania postanowienia o umorzeniu postępowania na skutek zawarcia ugody, to praktyka sądowa wygląda tutaj różnie. Za wydaniem postanowienia o umorzeniu postępowania przemawiać ma argument o stworzeniu uczestnikom substratu ewentualnego zaskarżenia do sądu wyższej instancji. Przeciwno takiej konieczności przemawia cel postępowania pojednawczego, które zmierza nie do wydania orzeczenia przez sąd, ale jedynie do umożliwienia stronom zawarcia ugody. Trudno zatem uznać, że jeśli cel tego postępowania zostanie osiągnięty i uгода zostanie zawarta, to wydanie orzeczenia stanie się zbędne lub niedopuszczalne (**art. 355 k.p.c.**). W istocie bowiem w postępowaniu pojednawczym co najwyżej może być wydane postanowienie o uznaniu ugody za niedopuszczalną.

Nie ma przepisów, które wskazywałyby obligatoryjne załączniki wniosku o zawezwanie do próby ugodowej w sprawie o podział majątku wspólnego. Jeśli jednak sąd ma mieć realną możliwość oceny zgodności proponowanej ugody z prawem, musi dysponować stosownymi dokumentami, w szczególności potwierdzającymi fakt ustania wspólności majątkowej między uczestnikami oraz przynależność do ich majątku wspólnego składników majątkowych zgłoszonych do podziału.

Warto jeszcze wskazać, że niedopuszczalny jest wniosek o uzupełnienie ugody przez sąd w trybie **art. 351 k.p.c.** Taki wniosek podlega odrzuceniu (zob. postanowienie SN z 21.02.1973 r., III CRN 415/72, LEX nr 1612). Jeśli uczestnicy postępowania pojednawczego nie objęli ugodą wszystkich składników ich majątku wspólnego, czy to na skutek przeoczenia, czy świadomie, każdemu z nich przysługuje prawo do wystąpienia o podział uzupełniający, obejmujący jednak tylko te pominięte składniki. W tym celu można złożyć wniosek o podział majątku wspólnego, mający podlegać rozpoznaniu w trybie przepisów o postępowaniu nieprocesowym, bądź kolejny wniosek o zawezwanie do próby ugodowej.

Wzór wniosku o zażalenie do próby ugodowej

Olsztyn, 30.06.2021 r.

**Sąd Rejonowy w Olsztynie
Wydział Cywilny**

Wnioskodawca:

Jan Nowak
10-900 Olsztyn
ul. Polna 1/5
PESEL: 65041203112

Zażewany:

Katarzyna Nowak
10-900 Olsztyn
ul. Dworcowa 10

opłata: 200 zł – ustalona na podstawie art. 19 ust. 3 pkt 3 u.k.s.c.

WNIOSEK O ZAŻEWANIE DO PRÓBY UGODOWEJ

Wnoszę o zażewanie do próby ugodowej Katarzyny Nowak i dokonanie umownego podziału naszego majątku wspólnego, składającego się ze spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu nr 5, położonego w Olsztynie, przy ul. Polnej 1, o wartości 100 000 zł, i samochodu osobowego marki VW Polo o numerze rejestracyjnym NO 12355, o wartości 20 000 zł, w ten sposób, że opisane powyżej składniki naszego majątku wspólnego zostaną przyznane wnioskodawcy ze spłatą na rzecz żażewanej przeciwniczki w kwocie 60 000 zł.

Jan Nowak

Załączniki:

- 1) odpis wniosku,
- 2) ewentualne dokumenty wskazujące na ustanie wspólności majątkowej między uczestnikami (np. odpis wyroku rozwodowego) oraz na to, że wymienione we wniosku składniki majątku wspólnego stanowią składniki majątku wspólnego, w szczególności odpisy z ksiąg

wieczystych w przypadku, gdy w skład majątku wspólnego wchodzi nieruchomości, zaświadczenie ze spółdzielni mieszkaniowej o przyśługiwaniu prawa spółdzielczego, kserokopia dowodu rejestracyjnego pojazdu itp.

3) dowód uiszczenia opłaty od wniosku.

5. Zapis na sąd polubowny (art. 1157 k.p.c.)

W świetle obecnego brzmienia przepisu art. 1157 k.p.c. dopuszczalność przekazania spraw o podział majątku wspólnego sądowi arbitrażowemu nie budzi wątpliwości. Zgodnie z treścią tego przepisu strony mogą poddać pod rozstrzygnięcie sądu polubownego spory o prawa majątkowe, z wyjątkiem spraw o alimenty, oraz spory o prawa niemajątkowe, jeżeli mogą one być przedmiotem ugody sądowej.

Także w stanie prawnym obowiązującym przed nowelizacją przepisów o sądzie polubownym (arbitrażowym), dokonaną 17.10.2005 r. ustawą z 28.07.2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 178, poz. 1478), orzecznictwo przyjmowało dopuszczalność poddania tego typu spraw pod rozstrzygnięcie sądu polubownego (zob. postanowienie SN z 7.03.1979 r., III CRN 10/79, LEX nr 2375).

Należy wskazać, że zgodnie z **art. 1165 § 1 k.p.c.** w razie wniesienia do sądu sprawy dotyczącej sporu objętego zapisem na sąd polubowny sąd odrzuca pozew lub wniosek o wszczęcie postępowania nieprocesowego, jeżeli pozwany albo uczestnik postępowania nieprocesowego podniósł zarzut zapisu na sąd polubowny przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy. Przepisu tego nie stosuje się, gdy zapis na sąd polubowny jest nieważny, bezskuteczny, niewykonalny albo utracił moc, jak również wtedy, gdy sąd polubowny orzekł o swej niewłaściwości (**art. 1165 § 2 k.p.c.**).

Rozdział II

Sądowy podział majątku wspólnego dokonywany w trybie postępowania nieprocesowego

1. Uwagi ogólne

Podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności ustawowej nie został w sposób samodzielny i wyczerpujący uregulowany ani w przepisach prawa materialnego, ani w przepisach prawa procesowego.

Jeżeli chodzi o **Kodeks rodzinny i opiekuńczy**, to w istocie powyższej kwestii poświęcone są tylko trzy **artykuły: 43, 45 oraz 46**, przy czym ten ostatni jest jedynie przepisem odsyłającym. Wskazano w nim, że w sprawach nieunormowanych w artykułach poprzedzających (art. 43 i 45 k.r.o.) od chwili ustania wspólności ustawowej do majątku, który był nią objęty, jak również do podziału tego majątku stosuje się odpowiednio przepisy o wspólności majątku spadkowego i o dziale spadku. Chodzi zatem o przepisy **art. 1035, 1037–1046 oraz 1070 i 1079 k.c.**, które również nie regulują wspólności majątku spadkowego i dziale spadku w sposób wyczerpujący, lecz w **art. 1035 i 1070 k.c.** odsyłają do odpowiedniego stosowania przepisów o współwłasności w częściach ułamkowych, czyli **art. 210–221 k.c.**

Jeżeli chodzi o postępowanie w sprawie o podział majątku wspólnego, czyli kwestie proceduralne, to ono również zostało w Kodeksie postępowania cywilnego uregulowane bardzo szczegółowo. Bezpośrednio do-

tyczą go jedynie **art. 566 i 567 k.p.c.**, natomiast w pozostałym zakresie – zgodnie z odesłaniem zawartym w **art. 567 § 3 k.p.c.** – stosuje się przepisy o dziale spadku, czyli **art. 680–689 k.p.c.** Te z kolei zawierają dalsze odesłanie. Zgodnie z **art. 688 k.p.c.** do działu spadku stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące zniesienia współwłasności, czyli **art. 617–625 k.p.c.**

Z uwagi na to podwójne odesłanie (przepisy o podziale majątku wspólnego odsyłają do przepisów o wspólności majątku spadkowego i o dziale spadku, a te z kolei – do przepisów o współwłasności w częściach ułamkowych i o jej zniesieniu) z jednej strony mogą pojawić się trudności w znalezieniu właściwego przepisu, który w sprawie o podział majątku wspólnego powinien znaleźć „odpowiednie” zastosowanie, z drugiej zaś – stworzona została sądowi możliwość rozstrzygnięcia kompleksowo w postępowaniu o podział majątku wspólnego o wszystkich kwestiach związanych z majątkiem wspólnym i jego podziałem, a więc o przynależności poszczególnych przedmiotów (składników) majątku wspólnego, o żądaniu ustalenia nierównych udziałów w majątku wspólnym, o tym, jakie wydatki i nakłady oraz inne świadczenia z majątku wspólnego na rzecz majątku osobistego – i odwrotnie – podlegają zwrotowi, a także o roszczeniach z tytułu posiadania rzeczy, pobranych pożytkach, wierzytelnościach i spłaconych długach. Poszukując właściwego przepisu, spośród tych wskazanych powyżej, który mógłby znaleźć zastosowanie w sprawie o podział majątku wspólnego, trzeba mieć cały czas na względzie, że przepisy, które nie regulują podziału majątku wprost, mogą być stosowane jedynie odpowiednio. Przyjmuje się, że to „odpowiednie” stosowanie przepisu – w zależności od charakteru i celu przepisu – może polegać na zastosowaniu takiego przepisu bez zmian, na zastosowaniu go z odpowiednimi modyfikacjami, uwzględniającymi specyfikę podziału majątku wspólnego i postępowania w tym zakresie, bądź też na jego niezastosowaniu.

2. Właściwość sądu

Sądem właściwym do rozpoznawania spraw o podział majątku wspólnego jest **sąd rejonowy** zgodnie z zasadą wynikającą z **art. 507 k.p.c.**, w myśl którego sprawy należące do postępowania nieprocesowego roz-

poznają sądy rejonowe, z wyjątkiem spraw, dla których zastrzeżona jest właściwość sądów okręgowych. W przypadku sprawy o podział majątku wspólnego nie mamy do czynienia z takim zastrzeżeniem, a zatem bez względu na wartość majątku podlegającego podziałowi właściwy będzie zawsze sąd rejonowy.

Jeżeli chodzi o właściwość miejscową, to kwestię tę reguluje przepis **art. 566 k.p.c.**, zgodnie z którym w sprawie o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami właściwy jest **sąd miejsca położenia majątku**, a jeżeli wspólność ustała przez śmierć jednego z małżonków – sąd spadku. Jeżeli w chwili składania wniosku o podział majątku wspólnego oboje małżonkowie już nie żyją, to właściwy jest sąd spadku tego z małżonków, który zmarł wcześniej, ponieważ to przez jego śmierć ustała wspólność majątkowa pomiędzy małżonkami. Właściwość sądu spadku określa **art. 628 k.p.c.**, wskazując, że jest to sąd ostatniego miejsca zwykłego pobytu spadkodawcy, a jeżeli jego miejsca zwykłego pobytu w Polsce nie da się ustalić – sąd miejsca, w którym znajduje się majątek spadkowy lub jego część, natomiast jeżeli brak tych podstaw, jest to Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy.

Miejsce położenia majątku należy oceniać na chwilę złożenia wniosku.

Jeżeli w skład majątku wspólnego wchodzi jedynie ruchomości, o właściwości sądu decyduje miejsce, w którym rzeczy te znajdują się w chwili składania wniosku. Późniejsza zmiana miejsca ich położenia nie ma już wpływu na właściwość sądu, ponieważ sąd właściwy w chwili wszczęcia postępowania nieprocesowego zachowuje swoją właściwość do końca postępowania, choćby później podstawy właściwości uległy zmianie. Z tych samych przyczyn sąd prowadzący postępowanie o podział majątku wspólnego nie może go przekazać sądowi, który był właściwy w chwili składania wniosku, jeśli w toku postępowania sam stał się miejscowo właściwy z uwagi na zmianę położenia majątku wspólnego (**art. 15 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.**).

Jeżeli majątek wspólny obejmuje poza ruchomościami także nieruchomości, o właściwości sądu powinno decydować przede wszystkim miejsce położenia tej nieruchomości.

Jeżeli nieruchomości wchodząca w skład majątku wspólnego bądź inny majątek podlegający podziałowi znajduje się w okręgu kilku sądów, to wnioskodawca ma prawo wyboru sądu właściwego (**art. 43 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.**).

Warto też wskazać możliwość przekazania sprawy o podział majątku wspólnego przez sąd właściwy w chwili złożenia wniosku innemu sądowi. Chodzi o przypadek, o jakim mowa w **art. 683 k.p.c.**, znajdującym odpowiednie zastosowanie do sprawy o podział majątku wspólnego (**art. 567 § 3 k.p.c.**). Zgodnie z tym przepisem sąd – na żądanie uczestnika postępowania, zgłoszone nie później niż na pierwszej rozprawie – może przekazać sprawę o podział majątku wspólnego do rozpoznania sądowi rejonowemu, w którego okręgu znajduje się majątek wspólny lub jego znaczna część, albo sądowi, w którego okręgu mieszkają wszyscy uczestnicy.

Przykład: *W czasie trwania małżeństwa małżonkowie mieszkali na terenie właściwości Sądu Rejonowego w Toruniu i tam też znajduje się ich majątek wspólny w postaci lokalu wraz z wyposażeniem. W chwili składania wniosku o podział majątku wspólnego oboje byli małżonkowie mieszkają na terenie właściwości Sądu Rejonowego w Olsztynie. Wniosek o podział majątku wspólnego – zgodnie z art. 566 k.p.c. – powinien zostać złożony do Sądu Rejonowego w Toruniu, ale może on zostać od razu połączony z wnioskiem o przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w Olsztynie z uwagi na to, że w chwili składania wniosku oboje uczestnicy zamieszkują na terenie właściwości tego sądu.*

3. Podmioty uprawnione do złożenia wniosku

Wniosek o podział majątku wspólnego może zostać skutecznie złożony przez:

- 1) każdego z małżonków lub byłych małżonków;
- 2) spadkobierców małżonków, jeżeli małżeństwo ustało przez śmierć któregoś z nich lub uznanie za zmarłego bądź jeśli któreś z małżonków albo oboje zmarli po ustaniu wspólności, ale przed złożeniem wniosku o podział majątku wspólnego;

- 3) nabywców spadku lub udziału w spadku;
- 4) następców prawnych małżonka i ich spadkobierców, jeśli po ustaniu wspólności małżonek zbył swój udział osobie trzeciej (**art. 198 k.c. w zw. z art. 42 k.r.o.**);
- 5) wierzyciela, który w postępowaniu egzekucyjnym zajął roszczenie o podział majątku wspólnego (**art. 912 § 1 k.p.c.**);
- 6) współwłaściciela, jeśli współwłasność obejmowała składniki majątku wspólnego;
- 7) Skarb Państwa w odniesieniu do składników (przedmiotów) majątku wspólnego, co do których orzeczono środek karny w postaci przepadku (**art. 29 k.k.w.**). Stosownie do **art. 29 § 1 k.k.w.** z chwilą prawomocnego orzeczenia środka karnego przepadku wobec jednego z małżonków pozostających we wspólności majątkowej przedmioty majątkowe, których dotyczy przepadek lub które podlegają egzekucji przepadku równowartości przedmiotów lub korzyści, tracą z mocy prawa charakter składników majątku wspólnego; od tej chwili stosuje się do nich odpowiednio przepisy o współwłasności w częściach ułamkowych, przy czym udział Skarbu Państwa stanowi część orzeczona przepadkiem. Małżonek skazanego może żądać wyłączenia spod przepadku wszystkich lub niektórych przedmiotów nim objętych, jeżeli skazany nie przyczynił się lub przyczynił się w stopniu nieznacznym do powstania majątku wspólnego albo do nabycia określonych jego składników lub jeżeli wykonanie przepadku jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego (**art. 29 § 1 w zw. z art. 28 § 3 k.k.w.**). Roszczenia tego może dochodzić tylko w drodze postępowania cywilnego (**art. 421 ustawy z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego**, Dz.U. z 2021 r. poz. 534 ze zm.);
- 8) prokuratora (**art. 7 k.p.c.**);
- 9) Rzecznika Praw Obywatelskich (**art. 14 pkt 4 w zw. z art. 1 ust. 2 i 3 ustawy z 15.07.1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich**, Dz.U. z 2020 r. poz. 627 ze zm.).

Jeżeli chodzi o uprawnienie konkubenta jednego z małżonków – zwłaszcza w razie śmierci małżonka pozostającego z nim w konkubinacie, w sytuacji gdy w czasie trwania konkubinatu osoby pozostające w nim dorobiły się wspólnego majątku, a wspólność majątkowa między małżonkami

nie była wyłączona – do wystąpienia z wnioskiem o podział majątku wspólnego tego małżonka, to nie jest ono ujmowane jednoznacznie. W doktrynie zdania w tej kwestii są podzielone. O ile nie ma zgody na legitymację konkubenta jednego z małżonków do złożenia wniosku o podział jego majątku wspólnego, o tyle we wskazanej powyżej sytuacji w zasadzie jednolicie przyznano mu uprawnienie do bycia uczestnikiem takiego postępowania (**art. 510 k.p.c.**).

Wniosek złożony przez osobę nieuprawnioną podlega oddaleniu. Jeśli brak uprawnienia wnioskodawcy jest oczywisty i wynika już z treści wniosku, sąd może oddalić wniosek o podział majątku wspólnego na posiedzeniu niejawnym (**art. 514 § 2 k.p.c.**).

4. Uczestnicy postępowania o podział majątku wspólnego

Postępowanie w sprawie o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami toczy się w trybie przepisów o postępowaniu nieprocesowym, a zatem do tego postępowania ma zastosowanie **art. 510 k.p.c.**, w myśl którego **każdy zainteresowany wynikiem postępowania** (czyjego praw wynik postępowania dotyczy) **może być jego uczestnikiem**. Z przepisu **art. 510 k.p.c.** nie wynika, aby jego stosowanie było wyłączone w określonych sprawach, a w szczególności w sprawach o podział majątku wspólnego małżonków. Także okoliczność, że przepis **art. 567 k.p.c.** nie reguluje całościowo postępowania w sprawach o podział majątku dorobkowego, ale odsyła do przepisów o dziale spadku, które mają być stosowane tylko odpowiednio, podobnie jak – na skutek odesłania zawartego w **art. 688 k.p.c.** – przepisy o zniesieniu współwłasności, nie ma żadnego znaczenia w kwestii, jakie osoby poza małżonkami (byłymi małżonkami) mogą być uczestnikami takiego postępowania. Bez znaczenia jest także to, że przepis **art. 567 k.p.c.** umiejscowiony jest w dziale zatytułowanym „Sprawy z zakresu prawa rodzinnego, opiekuńczego i kurateli”. Umieszczenie to pozostaje w związku z tym, że zagadnienia materialnoprawne wspólności majątku i jego podziału po ustaniu wspólności majątkowej regulowane są przepisami

nie Kodeksu cywilnego, lecz Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, które w zakresie podziału majątku odsyłają zresztą, podobnie jak przepisy procesowe, do odpowiedniego stosowania przepisów o dziale spadku (**art. 46 k.r.o.**), a te – do odpowiedniego stosowania przepisów o zniesieniu współwłasności (**art. 1035 k.c.**). Z przytoczonych regulacji, w zakresie prawa zarówno procesowego, jak i materialnego, nie można wyciągnąć wniosku, że sprawy o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami są sprawami szczególnymi o charakterze ściśle rodzinnym i że do udziału w takich sprawach nie mogą być dopuszczane osoby trzecie. Sprawy tego rodzaju, po ustaniu wspólności, gdy do majątku stosuje się – zgodnie z **art. 46 k.r.o.** – odpowiednio przepisy Kodeksu cywilnego o współwłasności w częściach ułamkowych, są nie tyle wyłącznie sprawami ze stosunków rodzinnych, ile sprawami regulowanymi przepisami Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (zob. uchwała SN z 12.04.1995 r., III CZP 34/95, LEX nr 4206).

Z tych też względów do kręgu uczestników postępowania, poza małżonkami bądź byłymi małżonkami oraz podmiotami wskazanymi w uwadze powyżej, uprawnionymi do złożenia wniosku o podział majątku wspólnego, zalicza się w szczególności **wierzyciela jednego z małżonków** (zob. uchwała SN z 12.04.1995 r., III CZP 34/95, LEX nr 4206). Z istoty postępowania nieprocesowego wynika, że nie mają odpowiedniego zastosowania w tym postępowaniu przepisy o interwencji głównej i ubocznej, o współuczestnictwie w procesie oraz o dopozwaniu i przypozwaniu, a to z uwagi na treść **art. 510 k.p.c.**, mającego charakter przepisu szczególnego w stosunku do uregulowań zamieszczonych w księdze pierwszej Kodeksu postępowania cywilnego (zob. **art. 13 § 2 k.p.c.**). Wierzyciel małżonków może zatem realizować swój interes prawny przez uczestnictwo w sprawie o podział ich dorobku (zob. uchwała SN z 27.06.1996 r., III CZP 70/96, OSNC 1996/11, poz. 145). Dla wierzyciela ma bowiem znaczenie to, czy jego dłużnik zachowa majątek, czy też się go wyzbędzie i stanie się przez to osobą niewypłacalną.

Z kolei uczestnikiem tego postępowania nie może być **dłużnik wierzycielności wchodzącej w skład majątku wspólnego** (zob. uchwała SN z 19.12.1973 r., III CZP 65/73, LEX nr 1704). Wypowiedziany w cytowanej powyżej uchwale pogląd negatywny co do możliwości wystąpienia

w charakterze uczestnika postępowania uzasadniony został nie rodzinnym charakterem sprawy o podział majątku wspólnego, lecz wyraźnie brakiem interesu prawnego po stronie dłużnika wierzytelności. W uzasadnieniu tej uchwały Sąd Najwyższy stwierdził bowiem, że przyznanie wierzytelności jednemu z małżonków nie narusza w niczym praw dłużnika, co z kolei wyklucza uznanie, że ma on przymiot „zainteresowanego” w rozumieniu **art. 510 k.p.c.**

Uczestnikiem postępowania o podział majątku wspólnego może być również **konkubent małżonka**, jeżeli przedmioty nabyte w związku pozamałżeńskim stanowią współwłasność konkubentów według przepisów prawa rzeczowego, gdyż wówczas do majątku wspólnego małżonków wchodzi udział we współwłasności tego przedmiotu należący do konkubenta pozostającego w związku małżeńskim. Uczestnikiem postępowania w sprawie o podział majątku wspólnego może być także konkubent jednego z małżonków (byłych małżonków) mający roszczenie o zwrot nakładów dokonanych na ich majątek wspólny (zob. uchwała SN z 27.06.1996 r., III CZP 70/96, LEX nr 25824).

W uzasadnieniu postanowienia z 26.11.2009 r., III CZP 103/09, LEX nr 551881, Sąd Najwyższy wskazał, że **bank** jest zainteresowany w rozumieniu **art. 510 k.p.c.** postępowaniem o podział majątku wspólnego byłych małżonków, w którego skład wchodzi prawo własności nieruchomości obciążonej hipoteką zabezpieczającą jego wierzytelność, wówczas, gdy sąd uzna, iż najwłaściwszym sposobem zniesienia współwłasności jest sprzedaż licytacyjna nieruchomości. W takiej sytuacji sąd powinien wezwać wierzyciela hipotecznego do udziału w sprawie (**art. 510 § 2 k.p.c.**). Z kolei w postanowieniu z 25.09.2019 r., III CZ 32/19, LEX nr 2741774, Sąd Najwyższy przyjął, że bank jako wierzyciel hipoteczny nie ma interesu prawnego we wzięciu udziału w sprawie o podział majątku wspólnego, jeżeli podział nieruchomości obciążonej hipotecznie następuje przez przyznanie jej jednemu z małżonków, względnie dochodzi do podziału fizycznego tej nieruchomości.

Należy również uznać, że uczestnikiem postępowania o podział majątku wspólnego może być też **gmina** właściwa ze względu na miejsce położenia lokalu wchodzącego w skład majątku wspólnego, co do któ-

rego w postanowieniu o podziale znajdzie się orzeczenie o jego opróżnieniu. W takiej bowiem sytuacji – poza przypadkiem, gdy prawem, jakie przysługuje małżonkom do tego lokalu, jest własność – sąd ma obowiązek wypowiedzieć się w kwestii uprawnienia małżonka, którego będzie dotyczyć nakaz opuszczenia lokalu, do lokalu socjalnego bądź jego braku.

Z uwagi na nałożenie na gminę właściwą ze względu na miejsce położenia lokalu podlegającego opróżnieniu obowiązku zapewnienia lokalu socjalnego osobie, której dotyczy wydany przez sąd nakaz opróżnienia lokalu (**art. 14 ust. 1 zdanie drugie u.o.p.l.**), przepis **art. 15 ust. 2 tej u.o.p.l.** zobowiązuje sąd do zawiadomienia gminy o sprawie o opróżnienie lokalu z urzędu w celu umożliwienia jej wstąpienia do sprawy. Przepis ten znajduje w pełni zastosowanie w każdej sprawie, której wynikiem jest nakazanie opróżnienia lokalu (jego wydanie), rozpoznawanej także w trybie postępowania nieprocesowego, a więc i w sprawie o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami, w którego skład wchodzi inne niż własność prawo do lokalu mieszkalnego. Należy przy tym zwrócić uwagę, że sama okoliczność tocznienia się postępowania o podział majątku wspólnego, w którego skład wchodzi także prawo do lokalu mieszkalnego, ani nawet przewidywane przyznanie tego prawa jednemu z małżonków nie upoważnia jeszcze do zawiadomienia gminy. Sąd powinien uczynić to tylko wówczas, gdy okoliczności sprawy będą wskazywać na możliwość orzeczenia o przyznaniu prawa do lokalu mieszkalnego jednemu z małżonków i nakazaniu drugiemu wydania go (**art. 624 zdanie drugie w zw. z art. 688 i 567 § 3 k.p.c.**).

Według **art. 15 ust. 3 u.o.p.l.** do udziału gminy w sprawie o opróżnienie lokalu mieszkalnego stosuje się odpowiednio przepisy o interwencji ubocznej, z wyjątkiem **art. 78, 79 zdanie drugie i art. 83 k.p.c.**, przy czym gmina nie musi wykazywać interesu prawnego, a jej przystąpienie następuje po stronie powoda. Uregulowanie to odpowiada zasadom rozpoznawania sprawy o opróżnienie lokalu w trybie procesowym. Z istoty postępowania nieprocesowego wynika natomiast, że w postępowaniu tym nie występuje instytucja interwencji ubocznej. Odpowied-

nie stosowanie przepisów o procesie do postępowania nieprocesowego, gdy przepisy dotyczące tego postępowania nie stanowią inaczej (**art. 13 § 2 k.p.c.**), pozwala na przyjęcie, że gmina powinna wziąć udział w postępowaniu nieprocesowym, w którym sąd orzeka o opróżnieniu (wydaniu) lokalu, na prawach zainteresowanego (**art. 510 § 1 k.p.c.**). O jej interesie we wzięciu udziału w sprawie, gdy sąd ma orzec o wydaniu lokalu, przesądza ustawa, co sprawia, że gmina nie musi wykazywać istnienia tego interesu. Gminie uczestniczącej w postępowaniu będą przysługiwać wszystkie uprawnienia procesowe uczestnika postępowania, należy jednak przyjąć, że uprawnienia te gmina może realizować tylko w zakresie wyznaczonym jej interesem w sprawie, ograniczającym się do kwestii istnienia bądź nieistnienia uprawnienia do otrzymania lokalu socjalnego przez małżonka zobowiązanego do wydania lokalu. W szczególności wydane w sprawie orzeczenie co do istoty sprawy gmina może zaskarżyć jedynie w części obejmującej rozstrzygnięcie tej kwestii. Pogląd ten uzasadnia koncepcja pokrzywdzenia (*gravamen*), ujmowana w orzecznictwie i doktrynie również w kategoriach interesu prawnego w zaskarżeniu orzeczenia (zob. uchwała SN z 13.06.2003 r., III CZP 40/03, LEX nr 78492).

Wojskowa Agencja Mieszkaniowa ma interes prawny w sprawie o podział majątku dorobkowego między rozwiedzionymi małżonkami, jeżeli w jego skład wchodzi prawo do korzystania z lokalu znajdującego się w jej zasobach, przydzielonego jednemu z małżonków jako kwatera (zob. postanowienie SN z 23.02.2012 r., V CZ 117/11, LEX nr 1147815).

Poza małżonkami lub byłymi małżonkami pozostałe podmioty, które zamierzają brać udział w postępowaniu o podział majątku wspólnego, powinny wykazać, że przysługuje im uprawnienie wskazujące, stosownie do **art. 510 § 1 k.p.c.**, na to, że ich praw będzie dotyczyć wynik postępowania. Do udziału tych podmiotów może dojść przez:

- 1) objęcie ich wnioskiem,
- 2) zgłoszenie swojego udziału przez zainteresowanego,
- 3) wezwanie przez sąd, który zobowiązany jest do czuwania, żeby postępowanie było prowadzone z udziałem wszystkich zainteresowanych (zob. postanowienie SN z 5.09.2012 r., IV CZ 51/12, LEX nr 1229820).

5. Wymogi formalne wniosku o podział majątku wspólnego

Wniosek o podział majątku wspólnego powinien odpowiadać wymogom z **art. 511 § 1 k.p.c.**, zgodnie z którym wniosek o wszczęcie postępowania nieprocesowego powinien czynić zadość przepisom o pozwie (**art. 187 w zw. z art. 126 k.p.c.**), z tą zmianą, że zamiast pozwanego należy wymienić zainteresowanych w sprawie.

Z powyższego wynika, że **wniosek o podział majątku wspólnego, tak jak każde pismo procesowe, powinien zawierać:**

- 1) oznaczenie sądu, do którego jest skierowany, imię i nazwisko wnioskodawcy i uczestnika, ich przedstawicieli ustawowych i pełnomocników;
- 2) oznaczenie rodzaju pisma;
- 3) osnovę wniosku lub oświadczenia oraz dowody na poparcie przytoczonych okoliczności, podpis wnioskodawcy albo jego przedstawiciela ustawowego lub pełnomocnika, przy czym za wnioskodawcę, który nie może się podpisać, podpisuje pismo osoba przez niego upoważniona, z wymienieniem przyczyny, dla której wnioskodawca sam się nie podpisał;
- 4) wykaz załączników.

Jako pierwsze pismo w sprawie wniosek o podział majątku wspólnego powinien ponadto zawierać oznaczenie miejsca zamieszkania wnioskodawcy i uczestnika, ich przedstawicieli ustawowych i pełnomocników oraz numer Powszechnego Elektronicznego Systemu Ewidencji Ludności (PESEL) lub numer identyfikacji podatkowej (NIP) wnioskodawcy będącego osobą fizyczną, jeżeli jest on obowiązany do jego posiadania lub ma go, nie mając takiego obowiązku, lub numer w Krajowym Rejestrze Sądowym, a w przypadku jego braku – numer w innym właściwym rejestrze, ewidencji lub NIP wnioskodawcy niebędącego osobą fizyczną, który nie ma obowiązku wpisu we właściwym rejestrze lub ewidencji, jeżeli jest on obowiązany do jego posiadania. We wniosku powinno też znaleźć się określenie wartości przedmiotu sporu. Do wniosku należy dołączyć pełnomocnictwo, jeżeli pismo wnosi pełnomocnik, który przedtem nie złożył pełnomocnictwa.

Jeżeli adres uczestnika postępowania, mimo działań podjętych w celu jego ustalenia, **nie jest znany wnioskodawcy**, we wniosku należy wskazać ostatnie znane miejsce zamieszkania uczestnika oraz zamieścić wniosek o ustanowienie dla tego uczestnika, jako osoby nieznanej z miejsca pobytu, kuratora w trybie **art. 144 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.**

Ponadto **we wniosku o podział majątku wspólnego należy przywołać – i udokumentować – podstawę ustania wspólności oraz wskazać i określić majątek, który ma być przedmiotem podziału**. Wniosek może również zawierać sprecyzowanie żądania co do sposobu podziału majątku, poczytywane jedynie za propozycję wnioskodawcy, gdyż o sposobie podziału rozstrzyga sąd na podstawie wyłącznie własnego uznania, chyba że istnieją warunki do orzeczenia w myśl zgodnego projektu współwłaścicieli (**art. 622 § 2 k.p.c.**). Wnioskodawca nie ma zatem obowiązku wskazywać we wniosku ściśle sprecyzowanego żądania podziału majątku wspólnego w określony sposób, jakkolwiek jest to z wielu powodów pożądane – wskazanie takie umożliwi choćby uczestnikowi zapoznanie się przed terminem rozprawy z aktualnym stanowiskiem wnioskodawcy. W każdym jednak wypadku zawarte we wniosku żądanie pozostaje tylko propozycją rozstrzygnięcia, która nie wiąże sądu.

Należy podkreślić, że **brak oznaczenia majątku wspólnego mającego podlegać podziałowi jest brakiem formalnym wniosku** podlegającym usunięciu w trybie **art. 130 k.p.c.**

Dokładne **oznaczenie nieruchomości** polega na podaniu miejsca jej położenia (miejscowość, ulica, numer), wskazaniu jej numeru geodezyjnego, numeru księgi wieczystej, jeśli jest ona założona, obszaru, a także charakteru, w jakim jest użytkowana. Należy podać też jej części składowe, zwłaszcza budynki, z określeniem ich przeznaczenia. Dla gruntów określa się ich powierzchnię i rodzaj użytków. Jeżeli będąca przedmiotem majątku wspólnego nieruchomość – lub jej część składowa – jest zabytkiem wpisanym do rejestru zabytków, informacja o tym fakcie stanowi istotny element jej opisu.

Oznaczenie ruchomości sprowadza się do opisu rzeczy, wskazania jej cech szczególnych i charakterystycznych oraz podania daty i miejsca wytworzenia. Należy także określić miejsce położenia tej rzeczy i osobę posiadacza.

W wypadku **gdy w skład majątku wspólnego wchodzi nieruchomość, należy przedstawić dowody jej własności w celu wykazania jej przynależności do tego majątku (art. 680 § 2 w zw. z art. 567 § 3 k.p.c.)**. Dowodami tymi są najczęściej odpisy z ksiąg wieczystych (zbiorów dokumentów) oraz odpisy orzeczeń sądowych lub innych organów, decyzje administracyjne, odpisy umów przenoszących własność w formie aktu notarialnego, wyrisy i wypisy z ewidencji gruntów i budynków oraz operaty ewidencyjne. W braku takich dokumentów prawo własności nieruchomości może być wykazywane za pomocą innych środków dowodowych, nie wyłączając źródeł osobowych.

Wyłącznym dowodem własności nieruchomości nabytej w trybie przepisów ustawy z 26.10.1971 r. o uregulowaniu własności gospodarstw rolnych (Dz.U. Nr 27, poz. 250 ze zm.) jest prawomocne orzeczenie sądu stwierdzające nabycie własności nieruchomości przez posiadacza samostannego lub – jeśli stwierdzenie nastąpiło przed 6.04.1982 r. – ostateczna decyzja terenowego organu administracji państwowej (akt własności ziemi) – por. **art. 10 ustawy z 26.03.1982 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz o uchyleniu ustawy o uregulowaniu własności gospodarstw rolnych** (Dz.U. Nr 11, poz. 81 ze zm.).

W odniesieniu do rzeczy ruchomych dowodem własności może być każdy dowód w rozumieniu Kodeksu postępowania cywilnego, przy czym obowiązek dołączenia dotyczy jedynie dowodów z dokumentów i o podobnym charakterze. Dowodem własności mogą być zatem w szczególności wszelkie dokumenty, którym można przypisać taką funkcję, np. pisemne potwierdzenie nabycia, rachunki, paragony, faktury, książki gwarancyjne, umowy przenoszące własność, dokumenty celne. W braku dokumentów prawo własności rzeczy może być wykazywane za pomocą wszystkich środków dowodowych, w tym przede wszystkim zeznań świadków, których należy powołać we wniosku.

Warto wskazać, że kwestia dowodów prawa własności, o których mowa w omawianym przepisie, była przedmiotem wypowiedzi orzecznictwa w odniesieniu do postępowania o zniesienie współwłasności nieruchomości. W uchwale pełnego składu Izby Cywilnej SN z 25.05.1957 r., I CO 39/56, LEX nr 119413, został wyrażony nadal aktualny pogląd,

zgodnie z którym przez dokument stwierdzający prawo własności należy rozumieć dokument stwierdzający nabycie własności lub stanowiący dowód, że takie nabycie nastąpiło. Zgodnie z tym orzeczeniem dokumentami tego rodzaju mogą być odpisy z ksiąg wieczystych, odpisy orzeczeń i ugód sądowych lub administracyjnych, akty notarialne w przedmiocie przeniesienia własności nieruchomości, wyciągi z tabel likwidacyjnych i inne. Szczególne znaczenie przypisano odpisom z ksiąg wieczystych z uwagi na domniemanie zgodności treści księgi wieczystej z aktualnym rzeczywistym stanem prawnym. W tym samym orzeczeniu podkreślono, że ustalenie prawa własności nieruchomości uczestników postępowania jest dopuszczalne także w drodze innych środków dowodowych.

Należy podkreślić, że o ile brak oznaczenia rzeczy mających podlegać podziałowi jest brakiem formalnym wniosku, podlegającym usunięciu w trybie **art. 130 k.p.c.**, o tyle nie podlega sanowaniu w tym trybie brak przedstawienia dowodów potwierdzających własność rzeczy wskazanych we wniosku, a tym samym wykazujących ich przynależność do majątku wspólnego. Ten ostatni może jednak rodzić inne skutki procesowe, w skrajnych przypadkach włącznie nawet z oddaleniem wniosku jako bezzasadnego.

We wniosku o podział majątku wspólnego **mogą być zawarte również żądanie ustalenia nierównych udziałów w majątku wspólnym (art. 567 § 1 k.p.c.) oraz żądanie rozliczenia wydatków i nakładów**, jakie wnioskodawca poczynił ze swojego majątku osobistego na majątek wspólny – żądanie to powinno sprowadzać się do żądania zasądzenia konkretnej kwoty pieniężnej z tego tytułu – a ponadto **inne żądania, które mogą podlegać rozpoznaniu przez sąd w sprawie o podział majątku wspólnego**.

We wniosku mogą znaleźć się również sugestie wnioskodawcy co do spłat i dopłat, terminów ich zapłaty i wysokości oraz sposobu zabezpieczenia, o których jednak sąd ma obowiązek orzec z urzędu.

Od wniosku o podział majątku wspólnego pobiera się opłatę stałą w wysokości 1000 zł (art. 38 ust. 1 u.k.s.c.). Jeżeli wniosek zawiera zgodny projekt podziału tego majątku, pobierana opłata stała wynosi 300 zł (art. 38 ust. 2 u.k.s.c.).

Wzór wniosku o podział majątku wspólnego

Olsztyn, 30.06.2021 r.

Sąd Rejonowy w Olsztynie
Wydział Cywilny

Wnioskodawca:

Jan Nowak
10-900 Olsztyn
ul. Polna 1/5
PESEL: 65041203112

Uczestniczka:

Katarzyna Nowak
10-900 Olsztyn
ul. Polna 1/5

opłata: 1000 zł
wartość przedmiotu sporu: 241 500 zł

WNIOSEK O PODZIAŁ MAJĄTKU WSPÓLNEGO

Wnoszę o:

1. dokonanie podziału majątku wspólnego wnioskodawcy Jana Nowaka i uczestniczki Katarzyny Nowak, składającego się z:
 - a) spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu nr 5, położonego w Olsztynie, przy ul. Polnej 1, o powierzchni 50 m², wraz z wkładem budowlanym, o łącznej wartości 200 000 zł,
 - b) środków zgromadzonych na OFE i subkoncie w ZUS wnioskodawcy i uczestniczki,
 - c) środków pieniężnych zgromadzonych na datę ustania wspólności w PKO BP o. Olsztyn, ul. Partyzantów 5,
 - d) znajdujących się w posiadaniu wnioskodawcy ruchomości:
 - samochodu osobowego marki VW Polo o numerze rejestracyjnym NO 12355, o wartości 20 000 zł,
 - pralki Siemens, rok produkcji: 2010, o wartości 300 zł,

- lodówki Elektrolux, rok produkcji: 2010, o wartości 300 zł,
 - telewizora Samsung, rok produkcji: 2010, o wartości 100 zł,
- e) znajdujących się w posiadaniu uczestniczki ruchomości:
- segmentu, koloru ciemny brąz, rok produkcji: 2000, o wartości 300 zł,
 - ławy, koloru ciemny brąz, rok produkcji: 2000, o wartości 100 zł,
 - 2 foteli, koloru beżowego, o łącznej wartości 100 zł,
 - aparatu fotograficznego Kodak, rok produkcji: 2020, o wartości 300 zł,
- w ten sposób, że składniki majątku wspólnego opisane w pkt 1 lit. a i d zostaną przyznane wnioskodawcy, a składniki majątku opisane w lit. e – uczestniczce, środki z pkt 1 lit. b i c zaś zostaną rozdzielone pomiędzy nich po połowie;
2. rozliczenie wydatku, jaki wnioskodawca poczynił ze swojego majątku osobistego na majątek wspólny, w kwocie 10 000 zł;
 3. rozliczenie kosztów utrzymania lokalu, o którym mowa we wniosku, w łącznej kwocie 6000 zł, jakie wnioskodawca poniósł w okresie od ustania wspólności;
 4. rozliczenie wspólnego długu uczestników, jaki został zaciągnięty w PKO BP o. Olsztyn, a który wnioskodawca spłacił w kwocie 4000 zł w okresie od ustania wspólności ustawowej;
 5. nakazanie uczestniczce, aby opuściła lokal przy ul. Polnej 1/5 w Olsztynie w terminie 3 miesięcy od uprawomocnienia się wydanego w sprawie postanowienia;
 6. zasądzenie dopłaty od wnioskodawcy na rzecz uczestniczki w wysokości ustalonej przez sąd, płatnej w terminie 1 roku od uprawomocnienia się wydanego w sprawie postanowienia;
 7. zwrócenie się przez sąd do banku PKO BP o. Olsztyn, ul. Partyzantów 5, o podanie informacji o stanie środków zgromadzonych na rachunku uczestników o nr. 11 1340 5436 000 000 1370 na datę ustania wspólności oraz na datę udzielania informacji;
 8. zwrócenie się do OFE GENERALI S.A. o podanie informacji o stanie jednostek uczestnictwa zgromadzonych na rachunkach wnioskodawcy i uczestniczki według stanu na datę ustania wspólności i aktualnej wartości;

9. zwrócenie się do ZUS o podanie informacji o stanie środków zgromadzonych na subkoncie wnioskodawcy i uczestniczki według stanu na datę ustania wspólności.

Uzasadnienie

Małżeństwo zawarte przez uczestników w dniu 5.03.1988 r. Sąd Okręgowy w Olsztynie rozwiązał przez rozwód wyrokiem z 10.03.2018 r. Małżonkowie żadnych umów małżeńskich nie zawierali.

Dowód: odpis wyroku rozwodowego ze stwierdzeniem prawomocności.

W czasie małżeństwa uczestnicy zgromadzili wskazany powyżej majątek.

Dowód: zaświadczenie ze spółdzielni mieszkaniowej o przysługiwaniu prawa oraz kserokopia dowodu rejestracyjnego pojazdu.

Spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu zostało przyznane uczestnikom w dniu 15.05.1990 r. Na poczet wkładu budowlanego wymaganego przy przydziale lokalu zostały przeznaczone środki z książeczki mieszkaniowej wnioskodawcy, założonej jeszcze przed ślubem. Powyższe środki, pochodzące z majątku osobistego wnioskodawcy, w dacie przydziału stanowiły 10% wymaganego wkładu. Obecna wartość lokalu to 200 000 zł, a zatem nakład wnioskodawcy na prawo do tego lokalu to kwota 20 000 zł, z której wnioskodawca domaga się od uczestniczki połowy, czyli kwoty 10 000 zł.

Wnioskodawca wnosi także o rozliczenie kosztów utrzymania lokalu, o którym mowa we wniosku, w łącznej kwocie 6000 zł, jakie wnioskodawca poniósł w okresie od ustania wspólności, oraz rozliczenie wspólnego długu uczestników, jaki został zaciągnięty w PKO BP o. Olsztyn, a który wnioskodawca spłacił w kwocie 4000 zł w okresie od ustania wspólności ustawowej.

Wnioskodawca wnosi o nakazanie uczestniczce, aby opuściła zajmowany lokal.

Z uwagi na to, że w celu uzyskania środków na spłatę uczestniczki wnioskodawca będzie zmuszony zaciągnąć kredyt, uzasadnione jest jego ża-